Povezanost povjerenja građana u policiju i straha od kriminaliteta

Korda, Karmen

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:118744

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Povezanost povjerenja građana u policiju i straha od kriminaliteta

Ime i prezime studenta:
Karmen Korda

Zagreb, rujan, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Povezanost povjerenja građana u policiju i straha od kriminaliteta

Ime i prezime studenta:

Karmen Korda

Ime i prezime mentora:

prof.dr.sc. Irma Kovčo Vukadin

Zagreb, rujan, 2017.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad “Povezanost povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta” i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Karmen Korda

Mjesto i datum: Zagreb, 30.08.2017.

1. UVOD..... 1

2. POVJERENJE U POLICIJU..... 4

2.1. Definiranje pojma..... 4
2.2. Modeli povjerenja u policiju..... 7
2.3. Istraživanja povjerenja u policiju..... 8
2.3.1. Američka istraživanja povjerenja u policiju..... 9
2.3.2. Europska istraživanja povjerenja u policiju..... 12
2.3.3. Hrvatska istraživanja povjerenja u policiju..... 15

3. STRAH OD KRIMINALITETA..... 19

3.1. Definiranje pojma..... 19
3.2. Modeli straha od kriminaliteta..... 22
3.3. Istraživanja straha od kriminaliteta..... 26
3.3.1. Američka istraživanja straha od kriminaliteta..... 26
3.3.2. Europska istraživanja straha od kriminaliteta..... 29
3.3.3. Hrvatska istraživanja straha od kriminaliteta..... 33

4. POVEZANOST POVJERENJA GRAĐANA U POLICIJU I STRAHA OD KRIMINALITETA..... 38

5. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA..... 41

5.1. Cilj i hipoteze..... 41
5.2. Uzorak varijabli..... 42
5.3. Uzorak ispitanika, metode prikupljanja i metode obrade podataka..... 44

6. REZULTATI..... 45

6.1. Povjerenje u institucije..... 45
6.2. Povjerenje u policiju s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status..... 46
6.3. Emocionalna komponenta straha od kriminaliteta..... 46
6.4. Kognitivna komponenta straha od kriminaliteta..... 50

6.5. Bihevioralna komponenta straha od kriminaliteta..... 55
6.5.1. Izbjegavajuće radnje..... 55
6.5.2. Proaktivne radnje..... 59

6.6. Povezanost povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta..... 63

7. RASPRAVA..... 66

8. ZAKLJUČAK..... 72

9. LITERATURA..... 74

Sažetak

Povjerenje u policiju i strah od kriminaliteta, zbog svoje važnosti za skladno funkcioniranje društva, su dva često proučavana i istraživana koncepta. I povjerenje u policiju i strah od kriminaliteta pod utjecajem su brojnih čimbenika na mikro, mezo i makro razini. Čimbenici koji su najčešće stavljani u korelaciju s povjerenjem u policiju i strahom od kriminaliteta, izuzev prethodne viktimizacije, iskustva s policijom i utjecaja medija, su spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status.

Povezanost povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta nameće se kao tema važna za strategijsko djelovanje državnih i društvenih institucija. Ova povezanost nije direktna, već su njezini najčešći posrednici socijalna kohezija i percepcija (ne)reda u društvu.

Ovim radom analiziraju se koncepti povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta s obzirom na osnovna sociodemografska obilježja- spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status, te povezanosti između ova dva koncepta. Prvi dio rada je teoretski prikaz oba koncepta, kao i prikaz do sada provedenih istraživanja na ovu temu. Drugi dio sadrži rezultate istraživanja provedenog na uzorku od 379 punoljetnih građana urbanih područja Zagreba. Utvrđena je povezanost sociodemografskih obilježja ispitanika s povjerenjem u policiju i strahom od kriminaliteta, dok povezanost povjerenja i straha od kriminaliteta nije dokazana.

Ključne riječi: povjerenje u policiju, strah od kriminaliteta, sociodemografski čimbenici

Summary

Confidence in the police and fear of crime, due to it's importance for smooth functioning of society, are quite often studied and examined concepts. Trust in the police and fear of crime are influenced by numerous factors at the micro, messo and macro level. With the exception of previous victimization, experience with the police and the influence of the media, most frequently correlated factors with trust in the police and fear of crime are sex, age, education and economic status.

The connection between trust in the police and the fear of crime is a major issue for the strategic action of state and social institutions. This connection is not direct and it's most commonly mentioned mediators are social cohesion and perception of (dis)order in society.

This paper deals with the influence of sociodemographic factors - gender, age, degree of education and economic status on trust in the police and fear of crime, and the correlation between trust in the police and fear of crime. This paper, in it's first part, presents a theoretical view of both concepts, as well as a review of the researches on this subject that have been carried out so far. The second part contains the results of research carried out on a sample of 379 adult citizens of the urban area of Zagreb. The correlation of sociodemographic features of respondents with trust in the police and fear of crime was established, while the link between trust and fear of crime has not been proven.

Key words: trust in the police, fear of crime, sociodemographic factors

1. UVOD

Potreba društva i pojedinaca za zaštitom i sigurnošću stara je gotovo koliko i ljudski rod. Još od antičkih vremena zabilježena su djelovanja različitih oblika „službi“ i članova društva u svrhu zaštite i čuvanja reda u društvu. Razvoj policije slične onoj kakvu danas poznajemo započeo je krajem 17. i početkom 18. stoljeća. Ipak, jasno je da je moderna policija nešto sasvim drugo od policije koja je postojala unazad 300 godina. Policija se razvijala paralelno s cjelokupnim društvom i dosegla razinu na kojoj je danas-institucija koja služi građanima i štiti građane, koja podiže osjećaj i objektivnu razinu sigurnosti te na razini države kao institucije ispunjava svoju društvenu svrhu, odnosno ostvaruje načelo društvenosti. U ovom smislu načelo društvenosti podrazumijeva trajnu uzajamnu prožetost društva i policije zajedničkim vrijednostima i zajedničkim načelima djelovanja (Matić, 2005).

Policijsko djelovanje danas se uvelike razlikuje od njezinog tradicionalnog djelovanja. Policija je, uz svoju tradicionalnu funkciju nadzora i represije dobila i vrlo bitnu zaštitnu ulogu. Fokus se prebacio s primarne nadzorne funkcije na brigu za građane što podrazumijeva i brojne preventivne aktivnosti koje su postale temeljna djelatnost policije (Borovec, 2012).

U suvremenoj se literaturi policija sve više definira u kontekstu policije u zajednici. Zajedničko svim definicijama jest to da policija ne djeluje odvojeno od zajednice za zajednicu, već je njeno djelovanje ostvareno u suradnji sa samom zajednicom. Tako jedna od definicija glasi kako policija u zajednici naglašava uspostavu radnog suradništva između policije i zajednice u smanjenju kriminaliteta i unaprjeđenju sigurnosti (Moore, 1992, prema Borovec, 2012). Trojanowicz i Bucqueroux (1990, prema Borovec 2012) u svojoj definiciji policije u zajednici naglašavaju kako bi policijski službenici i građani trebali raditi zajedno i na kreativne načine rješavati probleme u zajednici vezane uz kriminalitet, strah od kriminaliteta i različite oblike društvenih poremećaja. Polaze od ideje kako je za postizanje ciljeva policije nužno stvaranje kvalitetnih odnosa s građanima kako bi građani dobili priliku uključiti se u djelovanje na području poboljšanja vlastite zajednice. Upravo ovo polazište omogućava ostvarivanje odnosa povjerenja između građana i policije kao i smanjenje straha od kriminaliteta kod građana.

Ako se osvrnemo na dobro nam poznati „moto“ ili „slogan“ hrvatske policije: „Sigurnost i povjerenje“, vidimo kako se on izravno dotiče primarne ljudske potrebe, a to je sigurnost. Prema Maslowljevoj piramidi ljudskih potreba, potreba za sigurnošću nalazi se odmah iznad temeljnih fizioloških potreba ljudi (potrebe za hranom, vodom, toplinom...). Ljudi konstantno teže osjećaju sigurnosti kako bi normalno funkcionirali u svakodnevnom životu. U osjećaj sigurnosti ubraja se primarno osjećaj osobe da je njen život i život njoj bliskih osoba siguran u okruženju u kojem se nalazi, a potom osjećaj da je osoba financijski sigurna kako bi ostvarila svoje potrebe. Jasno je da se financijska i bilo koja druga materijalna sigurnost ne mogu ostvariti bez da je ostvarena sigurnost za vlastiti život i život bliskih osoba (Poston, 2009). Borovec (2012) ističe kako je temeljna zadaća policije u svim društvima pružanje sigurnosti kao jedne od temeljnih ljudskih potreba. Kako je briga za sigurnost građana odgovor na potrebu za sigurnošću kao primarne ljudske potrebe, tako je policijska služba univerzalan oblik društvenog djelovanja u svakom društvu koje prepoznaje sigurnost svojih članova kao zajednički interes i opću vrijednost (Matić, 2005). Povjerenje je drugi koncept slogana hrvatske policije. Ako policija izvršava svoju ulogu pružanja sigurnosti građanima, to direktno utječe i na povjerenje građana u policiju. Tako su sigurnost i povjerenje dvije povezane i uzajamno uvjetovane funkcije, odnosno zadaće policije, jer bez osiguravanja sigurnosti teško da bi povjerenje u policiju bilo moguće i održivo, isto kao što bi sigurnost građana teško mogla biti prisutna ukoliko oni nemaju povjerenje u policiju. Povjerenje građana u policiju prvi je koncept kojim će se ovaj rad baviti.

Drugi koncept koji je u fokusu ovog rada, strah od kriminaliteta, kompleksan je fenomen je koji je privukao pozornost brojnim znanstvenicima i istraživačima u posljednjih nekoliko desetljeća. Otkako su se istraživači počeli pojačano interesirati za kriminalitet u društvu i kada je postalo jasno da strah od kriminaliteta ne odražava objektivno stanje kriminaliteta na određenom području, pozornost se posvetila pronalsku uzroka straha. Uzroci su traženi u individualnim karakteristikama ljudi, prethodnoj viktimizaciji, stupnju urbaniziranosti područja, medijskom prikazu kriminaliteta i slično. Razne korelacije sa strahom od kriminaliteta su rađene i to čini opseg istraživanja ove tematike tako velikim.

Strah od kriminaliteta nameće se kao dobar pokazatelj stanja u društvu, socijalne kohezije, zadovoljstva građana odnosom državnih i društvenih organa prema kriminalitetu i kršenju

društvenih normi. Dakle, iako je strah stanje pojedinca, emocija koju pojedinac izražava, on je ujedno i znak ukupne atmosfere koja vlada na kolektivnoj razini.

Svrha ovog diplomskog rada je stjecanje uvida u bitna obilježja povjerenja građana u policiju i straha od kriminaliteta, dok je specifičan cilj ispitati postoji li i kakva je povezanost između dva prethodno navedena koncepta u odnosu na spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status ispitanika. U radu se koriste rezultati istraživanja osjećaja sigurnosti stanovnika Zagreba koje je provedeno 2009. godine na uzorku od 379 punoljetnih građana urbanih područja Zagreba.

2. POVJERENJE U POLICIJU

2.1. Definiranje pojma

Prije detaljnije obrade koncepta povjerenja u policiju, važno je naglasiti kako se u stranoj literaturi razlikuju dva termina koja se naizgled i u prijevodu na hrvatski jezik mogu činiti kao sinonimi. To su „*trust*“ i „*confidence*“.

„*Trust*“ se može promatrati kroz dvije razine: osobnu i institucionalnu/socijalnu. Ako osoba nema povjerenja u to da će se policija prema njoj odnositi s poštovanjem i korektno, to znači da je njezino povjerenje u policiju povezano konkretno za nju kao osobu narušeno, odnosno nepostojeće. Ipak, ista ta osoba može vjerovati kako će policija obaviti dobar posao u slučaju, primjerice, potrage za nestalom osobom ili počiniteljem kaznenog djela koji je u bijegu. U ovom drugom slučaju riječ je o institucionalnom povjerenju koje ne mora nužno biti ugroženo, smanjeno ili nepostojeće ako je osobno povjerenje narušeno. Po ovome možemo vidjeti kako je pojam „*trust*“ kontekstualan, odnosno iako se može promatrati na individualnoj razini, prava vrijednost povjerenja reflektira se u povjerenju na socijalnoj razini (Gilmour, 2007).

Luhmann (1979) i Barber (1983, prema Gilmour, 2007) definiraju “*trust*” kao vjerovanje da će nešto za što vjerujemo da treba biti učinjeno biti učinjeno ili da nešto za što vjerujemo da ne smije biti učinjeno neće biti učinjeno, unatoč tome što ne možemo sa sigurnošću znati što će uistinu biti učinjeno. Dakle, to je vjerovanje u ishode koji su u najboljem interesu same osobe i društva u cjelini.

S druge strane, termin “*confidence*” može biti moralno uvjetovan kao primjerice u slučaju kada se osoba policijskom službeniku obrati za pomoć i vjeruje da će joj pomoći jer je to njegova moralna obveza. Također, ono može biti i proceduralno uvjetovano ako osoba vjeruje da će joj policijski službenik pomoći jer je pristojan i voljan pomoći (Gilmour, 2007).

Najbolji način za razlikovanje pojmova “*trust*” i “*confidence*” je sljedeći: ako u slučaju nepredvidive situacije osoba donese odluku bez da je razmatrala posljedice, onda je to “*confidence*”, a ako osoba donese odluku uzevši u obzir više činjenica i načina rješavanja situacije unatoč riziku da bude razočarana, onda je riječ o pojmu “*trust*” (Luhmann,1988, prema Gilmour, 2007).

Na "*confidence*" se može gledati kao na željeno stanje, stanje koje želimo postići umjesto da za svaku odluku "važemo" benefite i potencijalne rizike. Ipak, iako je "*confidence*" željeno stanje, "*trust*" je podloga za "*confidence*". "*Trust*" ovisi o vanjskim faktorima, socijalnim vezama u društvu i o društvu kao cjelini. Ukoliko se odluke koje pojedinac donese pokažu ispravnima, onda će nakon nekog vremena "*trust*" prerasti u "*confidence*" (Gilmour, 2007).

Merry i suradnici (2011) termin "*confidence*" definiraju kao ključni indikator za davanje povjerenja ("*trust*"), legitimiteta i suglasnosti za policijsko djelovanje, te naglašavaju kako je upravo njegova mjera pokazatelj uspješnog djelovanja policije.

Iako odvojeni prijevodi na hrvatski jezik za gore navedena dva termina ne postoje, važno je biti svjestan njihova značenja. U hrvatskom jeziku za oba termina koristimo riječ "povjerenje", međutim, onda si termine "*trust*" i "*confidence*" možemo protumačiti kao dvije dimenzije povjerenja. Dakle, prva dimenzija povjerenja građana u policiju podrazumijeva slučajeve u kojima se osoba obrati policiji za pomoć jer smatra da će od toga imati više koristi, da su potencijalni rizici koje obraćanje policiji nosi sa sobom manji od potencijalne koristi koju će ona i/ili društvo u cjelini imati u slučaju obraćanja policiji. Tako primjerice osoba može biti u dvojbi hoće li prijaviti policiji provalu u stan jer nije voljna komunicirati s policijom i smatra da policija tu ništa ne može učiniti, ali ipak na kraju odluči prijaviti jer smatra kako će tako pridonijeti pronalasku počinitelja i sprečavanju daljnjih provala na tom području.

Druga dimenzija povjerenja u policiju podrazumijeva vjerovanje osobe da je uistinu ispravno prijaviti neki slučaj policiji jer osoba vjeruje kako je policija tu da bi zaštitila građane i da je moralna obveza policije da brine o sigurnosti društva. Osoba čije je povjerenje u policiju na ovoj dimenziji aktivno surađuje s policijom.

Povjerenje osobe u policiju može prerasti iz prve u drugu dimenziju ako je osoba imala pozitivna iskustva s policijom i ukoliko je počela vjerovati u policiju kao instituciju koja štiti građane i brine za njihovu sigurnost.

S obzirom na to da je povjerenje jedan od ključnih koncepata društvenog kapitala, ne čudi nas kako je u "sloganu" hrvatske policije upravo ono istaknuto. Suvremeno djelovanje policije usmjereno je upravo ka povećanju povjerenja građana u svoje djelovanje i to pretežito raznim strategijama i inovacijama. Halper (2005, prema Borovec, 2012) ističe kako povjerenje građana

jednih u druge i njihovo povjerenje u državne institucije, a samim time i policiju, zajedno s dobrim djelovanjem društvenih/socijalnih mreža ima pozitivan učinak na opću dobrobit društva i to na više segmenata, od sigurnosti i zdravlja do učinkovitog gospodarstva i vlade.

Povjerenje koje građani imaju u policiju u biti je legitimitet koji oni daju policiji. Također, nisko povjerenje u policiju smatra se odrazom loše situacije u društvu općenito, bilo među samim građanima ili između građana i institucija (Andreescu, Keeling, 2012). Povjerenje u društvu općenito, a samim time i povjerenje u policiju postalo je veoma važno u današnje moderno vrijeme zbog brojnih rizika koji se stalno pojavljuju. Razvojem tehnologije, društva, proširivanjem izbora u gotovo svakom segmentu života pojedinca, povećao se i broj rizika za dobrobit osobe i društva. Upravo iz tog razloga povećanih rizika koji nas okružuju, ljudi moraju imati povjerenja u nekoga ili nešto kako bi se uspješno suočavali sa svakodnevnim problemima (Andreescu, Keeling, 2012). Policija je u ovom smislu samo jedna od brojnih institucija koja može zavrijediti povjerenje građana.

Hardin (1993, prema Hudson, 2006) navodi kako se povjerenje ili nepovjerenje može objasniti kao posljedica racionalnog ponašanja, odnosno racionalne odluke. Slično tome, Mishler i Rose (2001, prema Hudson, 2006) povjerenje u institucije definiraju kao očekivanu korist koju osoba ima kada institucije svoje dužnosti zadovoljavajuće obavljaju.

Ipak, važno je naglasiti kako je povjerenje, odnosno nepovjerenje građana u bilo koju instituciju, pa tako i u policiju uvjetovano brojnim čimbenicima, a posebno je uvjetovano subjektivnim iskustvom koje je osoba imala s istom (Hudson, 2006).

Povjerenje je samo po sebi veoma kompleksan pojam, a jedan od načina podjele i pojašnjavanja povjerenja je razdvajanje "strategijskog povjerenja" od "moralnog povjerenja". "Strategijsko povjerenje" podrazumijeva naše očekivanje kako će netko/nešto djelovati, dok "moralno povjerenje" obuhvaća naše mišljenje kako bi netko/nešto trebao djelovati. Glavna razlika između ova dva koncepta povjerenja leži u činjenici da moralno povjerenje ne proizlazi iz prethodnog iskustva pojedinca te je uglavnom stabilno kroz dulje vrijeme. Moralno povjerenje je temelj za opće povjerenje u društvo općenito (Uslaner, 2005, prema Andreescu, Keeling, 2012). Isti autor (Uslaner, 2005, prema Andreescu, Keeling, 2012) razlikuje i osobe koje generaliziraju povjerenje (koje vjeruju da gotovo svi ljudi dijele slične vrijednosti i da se gotovo svima može

vjerovati, bez obzira na to što su različiti od njih) te one koje vjeruju samo osobama koje pripadaju njihovoj grupi (ljudi koji imaju specifično povjerenje).

2.2.Modeli povjerenja u policiju

Dva su modela povjerenja u policiju: ekspresivni i instrumentalni model. Ekspresivni model polazi od teze kako povjerenje građana u policiju i državne institucije općenito ne ovisi o njihovoj percepciji i osjećaju da je stopa kriminaliteta "izvan kontrole", već o njihovoj percepciji društvene kohezije, socijalne kontrole i klime koja vlada u društvu. Ukoliko građani doživljavaju svoju zajednicu i društvo u kojem žive kao dezintegriranu, tada će njihovo povjerenje u policiju i državne institucije biti narušeno, bez obzira na stvarnu stopu kriminaliteta u toj zajednici. Dakle, povjerenje u policiju uvjetovano je percepcijom građana o stupnju socijalne kohezije i generalnog "reda" u društvu. Građani na policiju gledaju kao na "čuvare reda" i predstavnike zajednice, obraćaju im se ako se društvene norme krše te očekuju da će policija reagirati i reafirmirati prekršene norme. Po ovom modelu, policija je ujedno i simbolično i praktično sredstvo rekonstrukcije društvenog reda (Jackson i Bradford, 2009).

Instrumentalni model počiva na tezi da strah od kriminaliteta narušava povjerenje u policiju, pravosudni sustav i državne institucije općenito. Ako je osoba anksiozna glede kriminaliteta i viktimizacije, njeno povjerenje u policiju bit će znatno smanjeno i ona će se prikloniti vjerovanju u punitivne oblike kažnjavanja i rješavanja društvenih problema. Policija po ovom modelu ima instrumentalnu ulogu- zaštititi građane, odnosno pružiti građanima osjećaj sigurnosti. Kako bi povećala povjerenje građana u svoje djelovanje, policija bi se trebala usmjeriti na reduciranje i uklanjanje straha od kriminaliteta te na ispravljanje netočnih uvjerenja građana o kriminalitetu putem edukacije javnosti i publikacijama o njezinom djelovanju (Jackson i Bradford, 2009).

Kao što možemo vidjeti, povjerenje u policiju uglavnom se dovodi u vezu s percepcijom građana o stanju u društvu, odnosno percepcijom socijalne kohezije i sa strahom od kriminaliteta. Percepcija kriminaliteta i javnog nereda značajno utječe na osjećaj sigurnosti građana i njihovu percepciju policije. Objektivna stopa kriminaliteta se gotovo i ne spominje kao prediktor povjerenja građana u policiju. Dapače, Singer i suradnici (2009, prema Borovec, 2012) ističu kako kriminalitet kod građana izaziva osjećaj nespokojstva i nesigurnosti te samim time umanjuje njihovo povjerenje u državne institucije, ali opadanjem stope kriminaliteta se ne

povećava povjerenje javnosti u policiju. S obzirom na to da percepcija koju građani imaju o kriminalitetu često ne odgovara stvarnom stanju kriminaliteta u društvu, važna su istraživanja kojima će se razjasniti koji faktori utječu na tu percepciju i samim tim na povjerenje u policiju (Borovec, 2012).

Osim socijalne kohezije i straha od kriminaliteta, važnim čimbenicima povjerenja u policiju pokazala su se obilježja samih građana poput spola, dobi, stupnja obrazovanja, ekonomskog statusa, etniciteta, kvarta u kojem žive, prethodna viktimiziranost, kontakt s policijom i sl.

2.3. Istraživanja povjerenja u policiju

Povjerenje u policiju u posljednjih je nekoliko desetljeća postalo zanimljiva tema istraživačima, znanstvenicima te različitim organima uprave i vlasti. Razlog tome je zamijećeno sve niže povjerenje građana u policiju i sve manje potpore policiji od strane građana širom Europe i Sjeverne Amerike (Tyler i Huo, 2002, Reiner, 2010 prema Schaap i Scheepers, 2014). Kvantitativna istraživanja ove teme znatno su olakšana nastankom međunarodnih baza podataka kao što su World Values Studies, European Social Survey i International Crime Victimization Survey koje omogućuju međunarodnu usporedbu i praćenje trendova povjerenja u policiju kroz određene vremenske periode (Schaap i Scheepers, 2014).

Slijedi prikaz nekih istraživanja provedenih na području Amerike, Europe te u Republici Hrvatskoj.

2.3.1. Američka istraživanja povjerenja u policiju

Cao i Stack (2005) uspoređivali su povjerenje građana u policiju u Japanu i SAD-u kako bi ponovno testirali hipotezu prema kojoj građani u Japanu imaju veći stupanj povjerenja u policiju u odnosu na građane SAD-a. Korišteni podaci prikupljani su 1991. godine na reprezentativnom uzorku od 1824 američkih i 997 japanskih punoljetnih građana (starijih od 18 godina). Podaci su prikupljani metodom intervjua. Naknadno su uključeni i podaci prikupljani istom metodom iz 1981. godine (2303 američkih i 1160 japanskih ispitanika). Zavisna varijabla, povjerenje u policiju, mjerena je jednim pitanjem: "Koliko imate povjerenja u policiju?". Glavna nezavisna varijabla je, naravno, država koju ispitanik predstavlja, te sociodemografske varijable, varijable stavova i situacijske varijable. Što se tiče sociodemografskih obilježja, sukladno prethodnim istraživanjima (Cao i sur., 1998, Stack i Cao, 1998, prema Cao i Stack, 2005) uključene su varijable: spol, dob, stupanj obrazovanja, klasa, zaposlenje, bračni status i roditeljstvo. Autori su pretpostavili da će stariji ispitanici, žene, bolje obrazovani ispitanici, oni iz više klase, zaposleni, oženjeni i ispitanici koji imaju djecu imati više povjerenja u policiju od mlađih ispitanika, muškaraca, ispitanika nižeg stupnja obrazovanja, niže klase, onih neoženjenih i bez djece.

Rezultati su pokazali kako ispitanici iz SAD-a imaju statistički značajno veći stupanj povjerenja u policiju u oba mjerenja (1981. i 1991.) u odnosu na ispitanike iz Japana. Također, od svih navedenih sociodemografskih obilježja, statistički značajnim pokazala se samo dob ispitanika- stariji ispitanici iskazuju više povjerenja u policiju u odnosu na mlađe ispitanike u oba uzorka (Cao i Stack, 2005).

Andreescu i Keeling (2012) navode kako su istraživanja provedena u SAD-u pokazala značajnu povezanost između dobi i stavova prema policiji. Mlađi ispitanici imali su mahom izražene negativne stavove prema policiji u usporedbi s ostalim građanima (Dowler i Sparks, 2008, Reisig i Parks, 2000, prema Andreescu i Keeling, 2012). Što se tiče spola, rezultati nisu jednoznačni. Neka istraživanja nisu pokazala značajnu povezanost između spola i zadovoljstva/povjerenja u policiju (Frank i sur, 2005, prema Andreescu i Keeling, 2012), dok su neka pokazala kako žene imaju veće povjerenje u policiju negoli muškarci (Dowler i Sparks, Hawdon i Ryan, 2003, prema Andreescu i Keeling, 2012). Što se tiče ekonomskog statusa ispitanika, Frank i suradnici (2005, prema Andreescu i Keeling, 2012) pronašli su značajnu

povezanost s povjerenjem u policiju i to u vidu da su osobe najnižeg ekonomskog statusa imale najmanje povjerenje u policiju. Ipak, ostala istraživanja nisu pokazala nikakvu značajnu povezanost između ekonomskog statusa i povjerenja u policiju (Ho i McKean, 2004, prema Andreescu i Keeling, 2012). Stupanj obrazovanja je također bio u fokusu istraživanja povjerenja u policiji u SAD-u. Rezultati opet nisu bili jednoznačni. Frank i suradnici (2005) pronašli su kako ispitanici s višim stupnjem obrazovanja iskazuju višu razinu zadovoljstva policijom, dok Ho i McKean (2004) nisu pronašli značajnu povezanost stupnja obrazovanja i stavova prema policiji (Andreescu i Keeling, 2012).

Poznata američka tvrtka „Gallup“ koja se bavi istraživanjem javnog mnijenja diljem svijeta i pruža strateško savjetovanje velikim organizacijama, već niz godina provodi istraživanja o povjerenju građana u policiju. Posljednje predstavljeno istraživanje povjerenja u policiju jest za 2015. godinu (http://www.gallup.com/poll/183704/confidence-police-lowest-years.aspx). Rezultati ovog istraživanja temelje se na telefonskim anketama provedenim na slučajnom uzorku od 1527 punoljetnih građana (starijih od 18 godina) koji žive na čitavom području SAD-a. Iako je povjerenje u policiju u 2015. godini najniže u posljednje 22 godine, policija je i dalje među najviše rangiranim institucijama po stupnju povjerenja koje joj građani pridaju. Ukupno 52% ispitanika ima veliku i prilično veliku razinu povjerenja u policiju dok ih 18% ima nisku razinu povjerenja ili uopće nemaju povjerenje u policiju. 53% ženskih i 51% muških ispitanika ima veliku i prilično veliku razinu povjerenja u policiju. Visok stupanj povjerenja iskazuje 58% ispitanika starijih od 65 godina, njih 54% starih između 50 i 65 godina, te 50% onih od 18 do 50 godina. Gledajući ispitanike prema njihovu stupnju obrazovanja, najviše ispitanika (56%) fakultetskog obrazovanja vjeruje policiji, a nešto manje onih nepotpunog fakultetskog obrazovanja (53%), onih završenog postdiplomskog studija (52%) te ispitanika sa završenom srednjom školom ili nižim stupnjem obrazovanja (51%). Što se tiče ekonomskog statusa ispitanika, 57% ispitanika prosječnog i 56% ispitanika visokog ekonomskog statusa ima veliku i prilično veliku razinu povjerenja u policiju, dok istu ima 42% ispitanika nižeg ekonomskog statusa. Prikazani su i rezultati ispitanika s obzirom na rasnu i etničku pripadnost, političko opredjeljenje i područje na kojem žive, no neće biti prikazani s obzirom na potrebe ovog diplomskog rada.

Rezultati istraživanja provedenog od strane CATO istraživačke agencije 2016. godine na reprezentativnom uzorku od 2000 punoljetnih građana SAD-a, pokazuju kako 64% ispitanika ima pozitivne stavove prema policiji, a jako pozitivne stavove ima njih 33%. Njih 14% ima negativne stavove prema policiji, dok ih je 22% neodlučno. S obzirom na sociodemografska obilježja ispitanika, mlađi ispitanici (mlađi od 35 godina), oni nižeg ekonomskog statusa i nižeg stupnja obrazovanja imaju negativnije stavove prema policiji u odnosu na starije ispitanike (stariji od 65 godina), ispitanike srednjeg i višeg ekonomskog statusa te one višeg stupnja obrazovanja. Razlike u stavovima prema policiji u odnosu na spol ispitanika nisu utvrđene (Ekins, 2016).

2.3.2. Europska istraživanja povjerenja u policiju

Kao što je prethodno spomenuto, u Europi je provodeno već nekoliko komparativnih studija povjerenja u policiju. Interes za proučavanjem povjerenja u policiju očito postoji među europskim i svjetskim znanstvenicima, a posebno je zanimljivo analizirati povjerenje u policiju na području Europe s obzirom na povijesne i kulturološke razlike zemalja raspršenih po ovom relativno malenom kontinentu.

Kääriäinen (2007) je predstavio rezultate istraživanja povjerenja građana u policiju provodenog na 31947 ispitanika u čak 16 europskih zemalja i to: Finskoj, Češkoj, Poljskoj, Sloveniji, Portugalu, Estoniji, Belgiji, Španjolskoj, Grčkoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, Austriji, Luksemburgu, Njemačkoj, Švedskoj, Norveškoj i Danskoj. U obzir su bile uzete varijable spola, dobi, stupnja obrazovanja i ekonomskog statusa, ali i socijalnog statusa, socijalne povezanosti, prethodne viktimiziranosti, osjećaja sigurnosti, stupnja korupcije u zemlji i slično. Kao što možemo primijetiti čim vidimo popis zemalja koje su sudjelovale u istraživanju, radi se o zemljama diljem Europe čija se kultura i povijest po mnogočemu razlikuju. Rezultati su pokazali kako se razina povjerenja u policiju dosta razlikuje među navedenim zemljama i to tako da je u bivšim socijalističkim zemljama najmanje povjerenja građana u policiju dok je u Nordijskim zemljama povjerenje najviše. Svrha istraživanja bila je pronaći odgovor na pitanje kako se ovakve razlike mogu objasniti, a sukladno tome izdvojene su varijable na individualnoj razini i na socijalnoj razini. Valja napomenuti kako razlike u povjerenju u policiju u različitim europskim zemljama proizlaze uglavnom iz varijabli na socijalnoj razini, dok su varijable individualne razine slične i gotovo jednake u svim zemljama. Kako se ovaj rad bavi povezanosti spola, dobi, stupnja obrazovanja i ekonomskog statusa s povjerenjem u policiju, ovdje će se spomenuti samo interpretacija varijabli na individualnoj razini. Općenito, rezultati su pokazali kako je dob ispitanika u pozitivnoj korelaciji s povjerenjem u policiju, osobe starije životne dobi iskazuju viši stupanj povjerenja u policiju. Također, osobe ženskog spola iskazuju znatno veće povjerenje u policiju od muškaraca, a osobe niskog ekonomskog statusa, odnosno one osobe koje se susreću s financijskim teškoćama imaju manji stupanj povjerenja u policiju od osoba koje su ekonomski stabilne. Statistički značajne razlike u odnosu na stupanj obrazovanja ispitanika nisu pronađene (Kääriäinen, 2007).

Jackson i suradnici (2007) također spominju kako mlađe osobe (u dobi između 16 i 24 godine) i osobe muškog spola iskazuju niže povjerenje u policiju od starijih osoba i osoba ženskog spola.

Kutnjak Ivković (2008) objavila je rezultate komparativne studije povjerenja u policiju u 28 zemalja Europe i Sjeverne Amerike. Podaci korišteni u studiji dobiveni su iz dva vala prikupljanja podataka International Crime Victimization Survey-om (1992.-1994. i 1996.-1997.) i iz World Values Survey-a (1995.-1997.). Navedenim upitnicima ispitivana je opća i specifična potpora koju građani pridaju policiji. Opća potpora podrazumijeva stupanj povjerenja u policiju, dok specifična ispituje kako građani ocjenjuju djelovanje policije. Rezultati pokazuju kako su individualne karakteristike ispitanika, točnije spol i dob statistički značajno povezane i s povjerenjem u policiju i s dobrim ocjenjivanjem policijskog djelovanja. Dob se pokazala posebno značajnim prediktorom, čak i kada su bile uključene varijable prethodnog iskustva s policijom i obilježja države. Stariji ispitanici značajno višim ocjenjuju policiju u odnosu na ispitanike mlađe i srednje životne dobi. Iako, kako autorica navodi, rezultati prijašnjih istraživanja o povezanosti spola i povjerenja u policiju nisu konzistentni, rezultati ovog istraživanja pokazuju kako je spol značajan prediktor i za povjerenje u policiju i za pozitivno ocjenjivanje djelovanja policije. Ispitanici ženskog spola iskazuju više povjerenja u policiju u odnosu na muške ispitanike. Prijašnji kontakt s policijom, bio on pozitivan ili negativan, također utječe na stavove ispitanika o policiji. Ispitanici koji su bili u kontaktu s policijom imaju negativnije stavove o policiji u odnosu na one koji nisu bili u kontaktu. Zanimljivo je istaknuti i kako traženje mita, bilo od strane policijskog službenika ili od strane bilo kojeg drugog državnog službenika, također smanjuje povjerenje u policiju, dok ne traženje mita od bilo kojeg državnog službenika rezultira pozitivnijim stavovima prema policiji. Ovaj nalaz potvrđuje kako je povjerenje u policiju i povjerenje u druge državne institucije povezano (Kutnjak Ivković, 2008).

Jackson i Bradford (2009) su, između ostalog, ispitivali povjerenje građana u policiju i kao kontrolne varijable su uzeli i dob, spol, socijalni status i primanja kućanstva. Muški ispitanici i oni stariji ispitanici iskazali su manje povjerenje u policiju od žena, dok socijalni status i razina primanja kućanstva nisu pokazali nikakve značajne rezultate.

Schaap i Scheepers (2014) svojom su usporednom studijom povjerenja u policiju u europskim zemljama nastojali testirati ekvivalentnost mjerenja povjerenja u policiju i državne

institucije kako bi usporedbe koje se provode sličnim istraživanjima bile valjane. Analizirali su podatke dobivene European Social Survey-om u 26 zemalja diljem Europe: Belgija, Bugarska, Hrvatska, Cipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka (odvojili su rezultate Istočne i Zapadne Njemačke), Grčka, Mađarska, Irska, Izrael, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rusija, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švedska, Švicarska, Ukrajina i Ujedinjeno Kraljevstvo. Podaci su prikupljani 2010. i 2011. godine metodom intervjua na reprezentativnom uzorku te su pomno dokumentirani.

Autori su pronašli kako je moguće uspoređivati povjerenje u policiju i u ostale institucije u većini, ali ne u svim zemljama Europe te da je tu usporedbu posebno moguće napraviti između Istočne i Zapadne Europe. Što se tiče budućih usporednih studija, autori napominju kako je bitno voditi računa o ekvivalentnosti kako bi se spriječilo neutemeljeno zaključivanje te upozoravaju na oprez pri uspoređivanju kulturološki veoma različitih zemalja.

Uspoređujući povjerenje građana u policiju u navedenim europskim zemljama, autori su pronašli velike razlike. Skandinavske i ostale zemlje Zapadne Europe imaju više razine povjerenja u policiju za razliku od zemalja Istočne Europe. S obzirom da je Finska na kraju izuzeta iz uzorka, ispitanici iz Danske pokazuju najviši stupanj povjerenja u policiju. Hrvatska je, s druge strane, na samom dnu ljestvice zajedno sa Slovačkom. Ipak, povjerenje u policiju niže je među ispitanicima iz Rusije, Ukrajine i Bugarske, ali su ovi rezultati također izuzeti iz cjelokupnog uzorka.

Vrijednost ovakvih međunarodnih istraživanja uistinu je velika. Ne samo da omogućuju uočavanje i proučavanje razlika u povjerenju među zemljama, već mogu poslužiti kao podloga razvoju strategija poboljšanja povjerenja javnosti u policiju i ostale državne institucije (Schaap i Scheepers, 2014).

U statističkom izvješću Engleske i Walesa iz 2015. godine prikazani su rezultati Upitnika o kriminalitetu Engleske i Walesa (CSEW). Prema rezultatima za godine 2012./2014. 63% odraslih ocijenilo je rad policije pozitivno (odlično i dobro), bez obzira na etničku pripadnost. Pronađene su određene razlike u povjerenju u policiju i to da osobe ženskog spola, osobe starije od 75 godina, zaposleni, osobe najvišeg stupnja obrazovanja te osobe koje žive u 20% najmanje depriviranih područja iskazuju nešto više povjerenje u policiju u usporedbi s muškim ispitanicima, osobama mlađe životne dobi, nezaposlenima i onima koji žive u ostalim

kvartovima (http://visual.ons.gov.uk/backup/wp-content/uploads/sites/3/2015/03/Crime-Chapter-1.pdf).

2.3.3. Hrvatska istraživanja povjerenja u policiju

U Republici Hrvatskoj nije proveden veliki broj istraživanja koja se bave konkretno povjerenjem građana u policiju. Ono je uglavnom ispitivano u okviru istraživanja povjerenja građana u institucije, urbane sigurnosti i/ili straha od kriminaliteta.

Baloban i Rimac (1998) proveli su istraživanje "Povjerenje u institucije u Hrvatskoj". Cilj istraživanja bio je uvidjeti u koju od institucija građani imaju najviše povjerenja. Rezultati su pokazali kako građani najviše povjerenja imaju u Crkvu, potom u vojsku, školu i policiju. Ove četiri institucije svrstane su u prvu skupinu, odnosno skupinu institucija kojima građani najviše vjeruju. U drugu skupinu, odnosno u skupinu u koju građani imaju nešto manje povjerenja svrstani su u to vrijeme "moderni" društveni pokreti poput pokreta za ljudska prava, ekološkog pokreta i ženskog pokreta te sudovi, državna poduzeća, Hrvatski katolički radio i Vlada Republike Hrvatske. Zadnju skupinu, odnosno skupinu institucija u koju građani imaju najmanje povjerenja čine međunarodne institucije (EU, NATO), mediji (osim Hrvatskog katoličkog radija) i domaće organizacije (Sabor Republike Hrvatske, sindikati, nova privatna poduzeća). Autori ovog istraživanja zaključuju kako se Hrvatska nalazi u prijelaznom (poslijeratnom) razdoblju te da je to razlog visokog povjerenja u tradicionalne institucije kao što su Crkva, vojska, škola i policija. Treba imati na umu kako je ovo istraživanje staro već gotovo 20 godina te da se situacija zasigurno promijenila.

Trzun (2012) je objavio rad u kojem su prikazani rezultati nekoliko ispitivanja povjerenja građana Republike Hrvatske u državne institucije. Navedeni rad u fokusu ima povjerenje javnosti u vojsku, no za potrebe ovog diplomskog rada bit će prikazani samo rezultati povjerenja javnosti u državne institucije općenito, odnosno odnos državnih institucija prema stupnju povjerenja koje uživaju od građana.

Prvo prikazano istraživanje provodeno je 2008. godine od strane Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, dok je naručitelj istog bilo Ministarstvo obrane Republike Hrvatske. Istraživanje je

provedeno na reprezentativnom uzorku od 3420 ispitanika. Osim stavova javnosti, ispitivani su i stavovi časnika (N=596) te kadeta Hrvatske vojske (N=147), ali ovi rezultati neće biti prikazani. Na skali od 1 do 5, gdje 1 predstavlja nepovjerenje, a 5 puno povjerenje, najveći stupanj povjerenja ispitanici pridaju obrazovnom sustavu (2,92), potom vojsci i Crkvi (2,86), predsjedniku (2,75) i policiji (2,64). Ove institucije uživaju najveći stupanj povjerenja građana. Na samom začelju nalaze se Sabor (2,11), političke stranke (1,99) i pravosudni sustav (1,97).

Prikazani su i rezultati Eurobarometra, odnosno istraživanja javnog mišljenja koje se provodi u zemljama članicama Europske Unije i zemljama kandidatkinjama. Istraživanje na području Hrvatske provedeno na uzorku od 1000 ispitanika 2010. godine (Standard Eurobarometer 74, 2011, prema Trzan 2012) pokazuje kako je Hrvatska na samom dnu europske ljestvice kada je riječ o povjerenju u institucije. Ipak, tri su institucije kojima hrvatski ispitanici u određenoj mjeri ipak vjeruju, a to su vojska, policija i vjerske institucije. Policiji povjerenje pridaje 42% ispitanika, međutim to je zabilježen pad u odnosu na prijašnje godine (2004. godine policija je uživala povjerenje 50% građana, a 2008. godine od njih 47%).

European Values Study još je jedan projekt u sklopu kojega ispitanici odgovaraju koliki stupanj povjerenja pridaju kojoj od institucija. Projekt se provodi na području Europe od 1981., a Hrvatska u istom sudjeluje od 1999. godine te je sudjelovala u dva vala ispitivanja- 1999. i 2008. godine. Iz ovog istraživanja vidljivo je kako je povjerenje građana Hrvatske u svaku državnu i društvenu instituciju niže u ispitivanju 2008. godine u odnosu na prvo ispitivanje. U mjerenju 2008. godine, najviše na ljestvici nalaze se obrazovanje, Crkva, vojska i policija, dok su na samom začelju političke stranke, vlast i državna uprava te mediji (Trzun, 2012).

Trzun (2012) navodi i dva istraživanja prikazana u knjzi "Korupcija i povjerenje" (Kregar i sur., 2010)- prvo provedeno 2004. godine na uzorku od 1250 ispitanika, a drugo 2010. na uzorku od 1002 ispitanika. Rezultati i ovih istraživanja pokazali su kako su u samom vrhu institucija prema stupnju povjerenja koje im građani pridaju opet vojska, Crkva i policija, a u samom dnu vlada, Sabor i političke stranke. Zanimljivo je napomenuti kako je povjerenje u vojsku i policiju nešto više u mjerenju iz 2010. godine u odnosu na ono iz 2004., dok je povjerenje u Crkvu niže (Kregar i sur., 2010, prema Trzun, 2012).

Borovec (2012) je u svojoj doktorskoj disertaciji predstavio rezultate prvog velikog Nacionalnog istraživanja javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, postupanju policije te

suradnji između policije i lokalne zajednice. U istraživanju je sudjelovalo 1096 ispitanika starijih od 18 godina, a korišteni anketni upitnik sastavljen je na temelju multidimenzionalnog koncepta straha od kriminaliteta. Istraživanje je u fokusu imalo Strategiju policija u zajednici, čije su komponente i povjerenje građana u policiju, odnosno njihov doživljaj policije i strah od kriminaliteta. Rezultati su prikazani u odnosu na spol, dob, stupanj obrazovanja i radni status ispitanika. Kako je fokus ovog diplomskog rada povjerenje građana u policiju i strah od kriminaliteta, rezultati za ova dva konstrukta bit će prikazani odvojeno.

Povjerenje u policiju složen je konstrukt koji se reflektira kroz više varijabli, kao primjerice "stavovi o policiji", „učinkovitost policije u otkrivanju i sprječavanju kriminaliteta" i „suradnja s policijom".

Analiza podataka u odnosu na spol pokazuje da žene, u odnosu na muškarce, imaju bolji stav o policiji, ali češće percipiraju javni nered u svom mjestu stanovanja, učinkovitost policije i njezinu vidljivost ocjenjuju lošije te su manje spremne za suradnju s policijom.

Što se tiče dobi, mlađi ispitanici (18-34 godine) imaju lošije stavove prema policiji u odnosu na starije ispitanike (55 godina i više) čiji su stavovi pretežno pozitivni. Također, mlađi ispitanici učinkovitost policije procjenjuju nižom, a prisutnost policije i javnog nereda procjenjuju višom. Oni su također spremniji za suradnju s policijom. Rezultati starijih ispitanika su potpuno suprotni: oni imaju bolje stavove o policiji, njezinu učinkovitost procjenjuju višom, manje percipiraju razinu kriminaliteta, ali su i manje spremni na suradnju s policijom.

Ispitanici s najnižom razinom obrazovanja imaju najpovoljnije stavove o policiji, njezinu učinkovitost procjenjuju najvišom te su spremniji na suradnju s policijom. Oni najobrazovaniji ispitanici učinkovitost policije procjenjuju najnižom, imaju nepovoljnije stavove o policiji i količinu kriminaliteta procjenjuju više. Ispitanici sa završenom srednjom stručnom spremom nalaze se negdje između prethodne dvije skupine.

Analizirane su i razlike s obzirom na radni status pri čemu se pokazalo kako zaposlene osobe imaju nepovoljnije stavove o policiji i njezinu učinkovitost procjenjuju nižom, ali su i najspremniji na suradnju s policijom. Skupina "ostali" (umirovljenici, učenici, studenti i drugi) imaju povoljnije stavove o policiji, ali su najmanje spremni surađivati s njima. Nezaposleni se

nalaze između prethodne dvije skupine u gotovo svim varijablama, ali oni najpovoljnije ocjenjuju učinkovitost policije u otkrivanju i sprječavanju kriminaliteta (Borovec, 2012).

Radni status je usko povezan s razinom prihoda, odnosno ekonomskim statusom te je stoga i razlika među ispitanicima s obzirom na radni status prikazana u ovom dijelu rada.

Neupitno je koliko je pitanje povjerenja u policiju značajno za dobro funkcioniranje društva u globalu i upravo je zbog toga od velike važnosti razlučiti koje komponente sve utječu na spomenuto povjerenje. Pregledom svih navedenih istraživanja očito je kako ne postoji konsenzus oko toga koje varijable i u kojoj mjeri utječu na povjerenje građana u policiju, ali ih je svakako bitno uzeti u obzir prilikom opisivanja povjerenja ispitanika u policiju i prilikom izrade raznih strategija prevencije i suzbijanja kriminaliteta.

Borovec (2012) je izdvojio sljedeće čimbenike koji utječu na pozitivno mišljenje građana o policiji: više neformalnih susreta s policijom, viša razina zadovoljstva kontaktom s policijom, viša razina kvalitete policijske usluge, odsutnost neprimjerenog policijskog ponašanja, rad policije usmjeren prema zajednici, niža razina viktimizacije i niža razina straha od kriminala.

Očito je kako konsenzus o učinku spola na percepciju policije ne postoji, ali kod objašnjavanja spolnih razlika kod percepcije policije i povjerenja građa u policiju najčešće se spominje kako su susreti žena s policijom manje antagonistički u usporedbi s kontaktima muškaraca s policijom. Također, policija znatno češće postupa prema muškarcima i prema njima češće primjenjuje sredstva prisile, pa je logično da muškarci više vjeruju da policija primjenjuje previše sile. U obzir se uzima i činjenica da žene i muškarci najčešće imaju različitu ulogu u odnosu na policiju- žene se policiji obraćaju za neku vrstu pomoći, dok su muškarci češće u poziciji da se prema njima postupa (Borovec, 2012).

Prema najnovijem istraživanju povjerenja javnosti u pravosudni sustav Hrvatske, provedenom od strane Ipsos Plus agencije na podacima prikupljenima 2016., policija i dalje zadržava visoko treće mjesto prema stupnju povjerenja kojeg imaju od građana. Sa ukupno 72% građana koji iskazuju potpuno i djelomično povjerenje, policija se nalazi odmah iza vojske (90%) i matičnih ureda (84%) (http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/veliko-istrazivanje-o-pravosudnom-sustavu-vise-od-polovice-gradana-ne-vjeruje-u-posteno-sudenje-petina-zaposlenih-u-pravosudu-iskusila-korupciju/5715703/).

3. STRAH OD KRIMINALITETA

Strah od kriminaliteta koncept je koji je nastao i intenzivno se istražuje posljednjih nekoliko desetljeća. Modernizacijom i razvojem društva pojavile su se brojne mogućnosti u svakodnevnom životu, od poslovnih i karijernih mogućnosti do mogućnosti provođenja slobodnog vremena, putovanja, osobnog razvoja i slično. S tim svim mogućnostima i razvojem dolaze i neizbježni rizici koji također bilježe rapidan rast, što je i logično jer se oni uvijek razvijaju paralelno s mogućnostima, odnosno svojevrsni su nusprodukt razvoja općenito. Rizici s kojima se ljudi svakodnevno susreću uzrokovali su porast straha od kriminaliteta svakog pojedinca te je stoga i sam koncept straha od kriminaliteta pobudio zanimanje brojnim istraživačima različitih struka i usmjerenja.

3.1. Definiranje pojma

Postoje brojne definicije straha od kriminaliteta, ali prikladnim se čini prvo definirati strah kao takav. Strah je neugodno psihičko stanje, osjećaj prijetnje životu ili tjelesnom integritetu, koji se doživljava prilikom uočavanja opasnosti, bilo stvarne (realne) ili nerealne opasnosti (Borovec, 2012). Strah kao takav prisutan je svakodnevno, međutim, ono što razlikuje svakodnevne strahove od straha od kriminaliteta jest objekt straha (Doležal, 2009). Iako je objekt straha očito kriminalitet kao pojava, postavlja se pitanje je li riječ o neposrednoj percepciji ili neposrednom suočavanju s kriminalitetom ili je pak riječ o percepciji moguće viktimizacije. Ova pitanja bit će obrađena u daljnjem tekstu.

Kod definiranja straha od kriminaliteta, različiti autori u fokus stavljaju različite dimenzije straha. Glasnović Gjoni (2006) strah od kriminaliteta definira kao doživljaj pojedinca ili skupine koji predstavlja vjerovanja, percepciju ili emocije u odnosu prema kriminalitetu ili javnom redu, a koji ima negativan učinak na njihova osjećanja, razmišljanja ili ponašanja i kvalitetu njihova življenja.

Garofalo (1981, prema Voloder, 2012) je definirao strah od kriminaliteta kao emocionalnu reakciju karakteriziranu osjećajem straha i tjeskobe, uzrokovanu percipiranim uzrokom iz okoline koji je povezan s nekim aspektom kriminala. Ferraro i LaGrange (1987, prema Doležal 2009) navode kako je strah od kriminaliteta negativna emocionalna reakcija prouzrokovana kriminalitetom ili simbolima koji se vežu uz njega. Koliko god ova definicija zvučala

"primjenjivo", teško može razlučiti strah od kriminaliteta od tuge, ljutnje, očaja i slično koji također mogu biti posljedica kriminaliteta ili simbolike koja ga prati (Doležal, 2009). Strah može nastati kao rezultat kognitivnog procesuiranja ili evaluacije uočenih događaja, ali on sam po sebi nije uvjerenje, stav ili evaluacija, već je emocija uzrokovana očekivanjem opasnosti ili svjesnosti o potencijalnoj opasnosti (Warr, 2000, prema Doležal, 2009). Isti autor navodi kako je bitno uočiti razliku između straha od kriminaliteta i procjene rizika. Strah od kriminaliteta primarno je psihološki, dok percipirani rizik od viktimizacije uključuje kognitivnu procjenu vjerojatnosti da se u stvarnosti dogodi viktimizacija (Warr, 2000, prema Voloder, 2012).

Drugačije objašnjenje straha od kriminaliteta uključuje definiranje straha od kriminaliteta kao kombinacije kognitivnog (percepcija rizika) i emocionalnog (bojati se). Dakle, strah od kriminaliteta je zabrinutost da će se biti viktimiziran (Rountree, 1998, prema Doležal, 2009).

Zanimljivo je spomenuti i razliku koju pravi Maxfield (1984a, prema Doležal, 2009). Riječ je o razlikovanju osobne procjene opasnosti (koliko se osoba brine da će sama postati žrtvom) i opće zabrinutosti oko kriminaliteta kao problema čitavog društva. Strah od kriminaliteta prema ovom autoru objedinjuje uvjerenje da je viktimizacija moguća ili vjerojatna, uz što dolazi i osjećaj tjeskobe oko posljedica. Također, za njega strah predstavlja emocionalni i fizički odgovor na prijetnju (Doležal, 2009).

Što se tiče mjerenja straha od kriminaliteta, zabilježeni su brojni pokušaji i različiti načini mjerenja straha od kriminaliteta (Huđek, 2011, Voloder, 2012). U ovom radu ukratko će biti opisan trodimenzionalni koncept straha od kriminaliteta s obzirom na to da je isti korišten u već spomenutom upitniku korištenom u ovom istraživanju.

Tri su komponente koje čine trodimenzionalni koncept: emocionalna, kognitivna i bihevioralna. Pozornost se uvijek više pridavala emocionalnoj i kognitivnoj komponenti (što je vidljivo i iz gore navedenih definicija straha od kriminaliteta), dok Greve (1998, prema Voloder, 2012) nije dodao i treću komponentu- bihevioralnu. Navodi kako se strah od kriminaliteta treba definirati kao set međuodnosa kognicije, emocija i ponašanja. Osjećaj sigurnosti podrazumijeva emocionalnu komponentu, percepcija viktimizacije kognitivnu, a samozaštitna ponašanja podrazumijevaju bihevioralnu komponentu (Voloder, 2012).

Emocionalna komponenta, odnosno osjećaj sigurnosti ili nesigurnosti, opisuje se kroz subjektivnu/psihološku i objektivnu/socijalnu dimenziju (Amerio, 1999, prema Voloder, 2012). Prema tome, pojedinac se može osjećati (ne)sigurno na više različitih razina, od sigurnosti u vlastitom domu ili susjedstvu, sve do "globalne" sigurnosti (strah na ovoj razini posebno je prisutan u današnje vrijeme zbog sve češćih terorističkih napada).

Kognitivna komponenta koja uključuje procjenu vjerojatnosti viktimizacije podrazumijeva pretpostavku pojedinca kako bi u budućnosti mogao postati žrtvom kaznenog djela (Voloder, 2012). Percepciju rizika od viktimizacije ne povećava samo doživljaj vlastite trenutne ugroženosti, već ju potencira i primanje informacija o opasnim događajima iz okoline i poznavanje onih koji su bili žrtve nekog kaznenog djela (Skogan, Maxfield, 1981, Tyler, 1980, 1984, Covington, Taylor, 1991, LaGrange i sur., 1992, Ferraro, 1995, Hough, 1995, Chirico i sur., 1997, prema Voloder, 2012). Percepcija viktimizacije je pojedinčeva interpretacija koliko je izložen riziku od moguće povrede, odnosno koliki je rizik da on postane žrtvom kriminaliteta (Voloder, 2012). Kod razlikovanja straha od kriminaliteta i percepcije viktimizacije kao njegove komponente treba imati na umu da je strah od kriminaliteta emocionalna reakcija pojedinca na neki događaj (kriminalni događaj), a percepcija viktimizacije podrazumijeva kognitivnu komponentu, odnosno subjektivnu procjenu ugroženosti (Ferraro i LaGrange, 1992, prema Voloder, 2012).

Posljednja dimenzija straha od kriminaliteta je ponašajna, odnosno bihevioralna dimenzija koja podrazumijeva samozaštitna ponašanja. Akcije koje pojedinac poduzima, a koje su rezultat straha od kriminaliteta, dijele se na proaktivna i izbjegavajuća ponašanja. Proaktivna ponašanja uključuju primjerice postavljanje protuprovalnih vrata i/ili alarmnog sustava, dok izbjegavajuća ponašanja podrazumijevaju primjerice izbjegavanje kretanja određenim kvartovima noću, izbjegavanje korištenja javnog gradskog prijevoza u kasne sate i slično (Ferraro, 1995, prema Voloder, 2012). Jasno je da bihevioralna komponenta ovisi i o emocionalnoj i o kognitivnoj te da su sve u stalnoj međusobnoj interakciji. Određena količina opreza uvijek je dobrodošla, međutim ljudi su katkad skloni pretjerivati u proaktivnim i izbjegavajućim ponašanjima što nerijetko dovodi do brojnih drugih problema kao što su primjerice socijalna izolacija, anksioznost, određena opsesivna ponašanja i slično (Glasnović Gjoni, 2006).

3.2. Modeli straha od kriminaliteta

Pet je izdvojenih modela straha od kriminaliteta: model ranjivosti, viktimizacijski model, model socijalne kontrole, ekološki model i model socijalne integracije (Doležal, 2009, Borovec, 2012). S obzirom na to da se ovaj rad bavi povezanošću spola, dobi, stupnja obrazovanja i ekonomskog statusa sa strahom od kriminaliteta, objašnjen će biti samo model ranjivosti koji objašnjava utvrđene obrasce koji se odnose na sociodemografske korelate straha od kriminaliteta (Liu i sur., 2009).

Model ranjivosti podrazumijeva kako određena fizička i socijalna obilježja pojedinca, točnije percepcija osobne ranjivosti, bilo fizičke bilo socijalne, povećavaju strah od kriminaliteta (Killias, 1990, prema Borovec, 2012). Pojedinac može sam sebe percipirati ranjivim iz brojnih razloga i u različitim situacijama. Tako se osoba ženskog spola može osjećati veoma ranjivom ako primijeti da joj se u mraku približava skupina muškaraca ili se osoba može osjećati ranjivom, odnosno posebno ugroženom u slučaju da postane žrtvom kaznenog djela ako je nezaposlena i nema stalne prihode. Vidimo da postoji očita razlika u dva navedena primjera ranjivosti. Ranjivost kao takva podijeljena je na fizičku i socijalnu ranjivost (Franklin i sur. 2008, prema Borovec, 2012). Prvi primjer je primjer fizičke ranjivosti i odnosi se na percepciju povećanog rizika od fizičkog napada i proizlazi iz (percipirane ili stvarne) smanjene sposobnosti za obranu bilo zbog nedostatka snage ili ograničene mobilnosti kao primjerice kod osoba s invaliditetom (Borovec, 2012). U fizičku ranjivost svrstavamo spol i dob koji se spominju kao važni u predikciji i opisivanju straha od kriminaliteta, a tema su ovog rada. Spol i dob logički spadaju u kategoriju fizičke ranjivosti, osobe ženskog spola uglavnom su konstitucijom slabije od osoba muškog spola, dok osobe s godinama stare i njihova fizička snaga opada u usporedbi s mlađom populacijom, što ove dvije skupine svrstava u ranjiviju skupinu.

Drugi gore navedeni primjer odnosi se na socijalnu ranjivost, odnosno ranjivost zbog povećane izloženosti viktimizaciji uslijed različitih čimbenika kao što je primjerice materijalna nevolja ili život u „lošem“ kvartu. U socijalnu ranjivost ubrajamo i nedostatak materijalnih resursa za osiguravanje i zaštitu sebe, svog doma i bližnjih kao i za osiguravanje oporavka od eventualne viktimizacije (Borovec, 2012). Stupanj obrazovanja i ekonomski status, druga dva aspekta kojima se rad bavi, svrstavamo u socijalnu ranjivost. Tako osobe nižeg stupnja obrazovanja i slabijeg ekonomskog statusa mogu izražavati veći stupanj straha od kriminaliteta

od onih višeg stupnja obrazovanja ili boljeg imovinskog stanja. Dakle, žene i starije osobe tradicionalno se smatraju fizički ranjivima, dok se siromašniji i niže obrazovani smatraju socijalno ranjivima (Liu i sur., 2009).

Tolle (2001, prema Doležal, 2009) navodi kako model ranjivosti uključuje interakciju tri čimbenika:

1. Vjerojatnost viktimizacije
2. Ozbiljnost predviđenih posljedica
3. Osjećaj neimanja nadzora nad prva dva čimbenika

Prema navedenim čimbenicima, osobe smatramo „ranjivima“ ako svoju izloženost kriminalitetu smatraju visokom, ako nemaju učinkovite mehanizme obrane, zaštite i mogućnosti za bijegom iz opasnih situacija (Doležal, 2009). Populacije koje spadaju u kategoriju „ranjivih“ najčešće su žene, starije osobe, pripadnici manjinskih skupina i ekonomski deprivirane osobe (Doležal, 2009, Borovec, 2012).

Spol se pokazao kao dobar, možda čak i najveći i najsnažniji, demografski prediktor straha od kriminaliteta i to tako da žene izražavaju veću razinu straha od muškaraca s tim da ta veza nije uvjetovana nekim drugim čimbenicima (Scarborough i sur., 2010, prema Borovec, 2012, Warr, 1984, Akers i sur., 1987, Ferraro, 1995, Hale, 1996, Haynie, 1998, Madriz, 1997, Stanko, 1992, prema Callanan i Rosenberger, 2015). Zanimljivo je primijetiti kako žene iskazuju veći strah od kriminaliteta, a ipak rjeđe od muškaraca bivaju žrtvama (Glasnović Gjoni, 2006). Ovaj paradoks spominjan je u literaturi, osobe koje su u najvećem riziku postati žrtvama kriminaliteta se u biti najmanje boje, dok one osobe najmanje izložene riziku imaju najveći strah (Čaldarović, 1995, Jackson, 2006, prema Borovec, 2012). Brojni su razlozi koji mogu objasniti veći strah od kriminaliteta kod žena u odnosu na muškarce iako su, statistički gledano, muškarci češće žrtve. Prvi i zasigurno vrlo bitan čimbenik je priroda samog kaznenog djela- žene češće od muškaraca bivaju žrtvama seksualnih delikata (Crowell i Burgess, 1996, prema Borovec, 2012), a upravo ta vrsta kaznenog djela budi veliku količinu straha (Glasnović Gjoni, 2006). Drugi neizostavan čimbenik je sam proces socijalizacije kroz koji se žene uvijek upozorava na to da su ranjive i u velikoj opasnosti ako odlaze na određena mjesta, kreću se noću same i slično

(Gilchrist i sur., 1998, prema Borovec, 2012). Ne smijemo zanemariti ni fiziološke predispozicije poput slabije tjelesne građe i manje razine hormona testosterona (koji je odgovoran za obrambene agresivne reakcije) zbog kojih su žene češće "ranjivije" od muškaraca. Naravno, ovi čimbenici djeluju u interakciji i niti jedan nije zasebno odgovoran za to da osobe ženskog spola češće osjećaju strah od kriminaliteta.

Sljedeći neizostavan prediktor straha od kriminaliteta je svakako dob. Pretpostavlja se da se osobe starije životne dobi više boje kriminaliteta, ali isto tako strah u odnosu na dob varira s obzirom na kazneno djelo koje je objekt straha (Čaldarović, 1995, prema Borovec, 2012). Osobe starije životne dobi uglavnom su općenito lošijeg zdravlja od mlađih ljudi, a samim time su i manje sposobni i u smanjenoj mogućnosti obraniti se ili pobjeći u slučaju nevolje. Čini se da životni stil koji dolazi zajedno s dobi ima utjecaja na pojavu i količinu straha od kriminaliteta. Tako se osobe starije životne dobi boje onih kaznenih djela koja im se mogu dogoditi s obzirom na životni stil- krađe, provale u stan, razbojništvo i slično (Borovec, 2012), dok se ne boje kaznenih djela koja će se vjerojatnije pojaviti sukladno aktivnijem društvenom životu koji podrazumijeva kao primjerice napada u kasnim noćnim satima od alkoholiziranih osoba.

Dok je utjecaj spola i dobi na strah od kriminaliteta konzistentno dokazan, stupanj obrazovanja i ekonomski status nisu polučili jednake rezultate, iako postoje dokazi da osobe nižeg stupnja obrazovanja i nižeg ekonomskog statusa iskazuju veći stupanj straha od kriminaliteta (Gibson i sur., 2002, prema Liu i sur. 2009, Garofalo, 1981, Taylor i Hale, 1986, Ferraro, 1995, Parker i Ray, 1990, prema Callanan i Rosenberger, 2015). Glasnović Gjoni (2006) navodi kako su socioekonomski status i strah od kriminaliteta obrnuto proporcionalni, niži socioekonomski status uvjetuje više razine straha od kriminaliteta. Razlog tome je što si bogatiji ljudi mogu priuštiti bolji sustav zaštite, žive u sigurnijim četvrtima, a u slučaju i da postanu žrtvama, imaju sredstva za "oporaviti" se od viktimizacije. Od velike važnosti, a povezano s ekonomskim statusom, pokazala se i socijalna integracija, odnosno kvart i kohezija u kvartu. Percepcija nesigurnosti manja je u sredinama u kojima je populacija homogenija, sa snažnijom socijalnom integracijom i s manje izraženim razlikama u prihodima (Kristijansson, 2007, prema Borovec, 2012).

Što se tiče povezanosti stupnja obrazovanja i straha od kriminaliteta, teško je pronaći istraživanje u kojem je ta povezanost dokazana kao statistički značajna. Iako se stupanj obrazovanja smatra dobrim prediktorom straha od kriminaliteta, većina istraživača ne pronalazi značaju povezanost

(Huđek, 2011). Tako je primjerice u istraživanju koje su proveli Clemente i Kleiman (1977, prema Rakić, 2010) dokazan vrlo mali učinak obrazovanja i ekonomskog statusa na strah od kriminaliteta. Neki autori navode kako je strah od kriminaliteta izraženiji kod osoba nižeg obrazovanja (Ferraro, 1995, Garofalo, 1979, Smith i Hill, 1991, Thomas i Bromley, 2000, Warr, 1984, prema Doran i Burgess, 2011, Baumer, 1978, Schafer i sur., 2006, prema Callanan i Rosenberger, 2015). Osobe najnižeg obrazovanja, oni s nezavršenom osnovnom školom ili sa završenom samo osnovnom školom iskazuju tri puta veći strah od kriminaliteta od osoba s višim stupnjem obrazovanja, a osobe sa završenom srednjom školom iskazuju čak četiri puta veći strah od onih višeg stupnja obrazovanja (Adu-Mireku, 2002, prema Huđek, 2011).

Zanimljivo je spomenuti kako su neki istraživači pronašli da su ekonomski status i stupanj obrazovanja negativno povezani sa strahom od kriminaliteta kod muškaraca, dok ista obilježja nisu imala utjecaja kod žena (Smith i Torstensson, 1997, Schafer i sur., 2006, prema Callanan i Rosenberger, 2015). Frankin (2009, prema Callanan i Rosenberger, 2015) je pronašao pozitivnu povezanost ekonomskog statusa i straha od kriminaliteta kod muških ispitanika, a negativnu kod ženskih ispitanika, što znači da imućniji muškarci imaju veći strah kriminaliteta u odnosu na manje imućne muškarce, dok imućnije žene imaju manji strah od kriminaliteta u odnosu na manje imućne žene. Isti autor (2009, prema Callanan i Rosenberger, 2015) navodi kako stupanj obrazovanja nije pokazao utjecaj na strah od kriminaliteta kod oba spola.

3.3. Istraživanja straha od kriminaliteta

Strah od kriminaliteta u fokusu je brojnih istraživača te sukladno tome postoji ogroman broj istraživanja ove tematike. Različiti čimbenici utječu na strah od kriminaliteta, a obično se dijele na čimbenike na mikro, mezo i makro razini. Istraživanja na mikro razini bave se sociodemografskim značajkama (spol, dob, stupanj obrazovanja, ekonomski status), na mezo razini obilježjima pojedinog susjedstva/područja te na makro razini odnosima između socijalnih skupina (Borovec, 2012). Nešto manji broj istraživanja proveden je na makro razini u odnosu na mikro i mezo razinu. Za potrebe ovog diplomskog rada biti će prikazana pretežito istraživanja koja u fokusu imaju povezanost individualnih obilježja građana i straha od kriminaliteta.

3.3.1. Američka istraživanja straha od kriminaliteta

Strah od kriminaliteta je 1960-ih postao jedna od najpopularnijih i najpolitiziranijih tema u Sjedinjenim Američkim Državama (Walker, 2006, prema Zhao i sur., 2010) i to posebno zato što se mogao dovesti u izravnu vezu sa socijalnom integracijom i općenito društvenom klimom nekog područja, odnosno što je bio shvaćan kao odraz društvenog stanja. Od ’60-ih pa sve do danas nastao je veliki broj istraživanja straha od kriminaliteta, različitih opsega, na različitim uzorcima i s različitim nezavisnim varijablama. Neka istraživanja prikazana su u daljnjem tekstu.

Clemente i Kleimann (1977) proveli su multivarijantnu analizu nominalne skale kako bi dobili podatke koje varijable utječu i u kojoj mjeri na strah od kriminaliteta. U obzir su uzeli varijable spola, rase, dobi, socioekonomskog statusa i veličine zajednice kojoj osoba pripada, dakle, sve varijable koje su se do tada pokazale ključnima za strah od kriminaliteta. Broj ispitanika bio je 2700. Najjačim prediktorima straha od kriminaliteta pokazali su se spol i veličina grada u kojoj ispitanici žive. Manje značajnima pokazali su se dob i rasna pripadnost, dok su se ekonomski status i stupanj obrazovanja pokazali namanje značajnima, odnosno pokazalo se da imaju jako mali utjecaj na strah od kriminaliteta. Slični rezultati dobiveni su i kasnijim istraživanjima na području SAD-a, posebno kada je riječ o varijablama spola i dobi (Chiricos i sur., 1997, Chiricos i sur., 1997, Reid i sur., 1998, Kruger i sur., 2007 prema Rakić, 2010; Ellis i sur., 2009, prema Getoš i Giebel, 2011). Will i McGrath (1995) dobili su rezultate koji ukazuju na veliku ulogu klase u strahu od kriminaliteta i to tako da su pripadnici niže klase, odnosno oni siromašni, iskazivali znatno veći strah od kriminaliteta od ostalih. Dakle, isti autori

navode kako su najsnažniji čimbenici koji utječu na strah od kriminaliteta upravo spol, dob i ekonomski status, odnosno klasa.

Zhao i suradnici (2010) proveli su istraživanje na uzorku od 652 ispitanika s područja Hustona, Texas. Podaci su prikupljani telefonskim anketama, a uzorak je bio slučajan. Cilj istraživanja bio je ispitati odnos stvarne stope kriminaliteta i straha od kriminaliteta, utvrditi povezanost sociodemografskih obilježja ispitanika i straha od kriminaliteta, ispitati stavove građana o policiji te ispitati sigurnost područja.

Zavisna varijabla, strah od kriminaliteta, mjerena je česticom: "Koliko se sigurno osjećate kada noću/danju sami šetate susjedstvom?". Kao nezavisne varijable promatrane su prethodna viktimizacija, etnička pripadnost, dob, spol, stupanj obrazovanja te vlasništvo kuće/stana, ali i socijalna integracija i stavovi prema policiji.

Rezultati su pokazali kako osobe koje imaju iskustvo viktimizacije, posredno ili neposredno, iskazuju veće razine straha od kriminaliteta u odnosu na ispitanike koji nemaju. Spol i dob su se pokazali statistički značajnima- žene i starije osobe iskazuju veći strah od kriminaliteta od muškaraca i mlađih ispitanika. Stupanj obrazovanja također se pokazao statistički značajnim za strah od kriminaliteta, odnosno pronađena je značajna negativna povezanost stupnja obrazovanja i straha- osobe višeg stupnja obrazovanja iskazuju manju razinu straha od kriminaliteta. Mjerenjem socijalne integracije i kolektivne učinkovitosti pokazalo se kako su oni ispitanici koji su iskazali više razine socijalne integracije i učinkovitosti također iskazivali manje straha od kriminaliteta. Također, oni ispitanici koji su imali bolje stavove prema policiji, odnosno oni koji su bolje vrednovali policiju iskazali su manje straha od kriminaliteta u odnosu na ispitanike koji policiju percipiraju negativno. Isto tako, oni ispitanici koji stopu nasilnog kriminaliteta percipiraju visokom imaju ujedno i veći strah od kriminaliteta (Zhao i sur., 2010).

Callanan i Rosenberger (2015) proveli su studiju o strahu od kriminaliteta, utjecaju medija i spolu. Svrha studije bila je ispitati spolne razlike u odnosu na to koliko medijski prikaz kriminaliteta utječe na strah od kriminaliteta. S obzirom na to da je, kako navode autori ovog istraživanja, u brojnim studijama dokazano da izloženost medijima koji prikazuju kriminalitet povećava strah od kriminaliteta i to posebno kod žena, pretpostavljeno je da će se isto dokazati i

ovim istraživanjem. Također, pretpostavljeno je da će mediji koji prikazuju kriminalitet utjecati na višu percepciju razine kriminaliteta u vlastitom susjedstvu kod žena nego kod muškaraca te da će bjelkinje izložene medijima koji prikazuju kriminalitet iskazivati veći strah u odnosu na žene drugih rasnih pripadnosti koje su isto toliko izložene medijima koji prikazuju kriminalitet.

Podaci korišteni u ovom istraživanju prikupljani su u Kaliforniji još 1999. godine na uzorku od 4245 ispitanika starijih od 18 godina.

Zavisna varijabla bila je percepcija rizika od kriminaliteta u vlastitom susjedstvu, odnosno strah od kriminaliteta, dok su nezavisne varijable bile varijable konzumacije različitih medija, sociodemografske varijable- spol, dob, rasna pripadnost, stupanj obrazovanja i ekonomski status te prethodna viktimizacija.

Rezultati su bili očekivani- žene i osobe koje su prethodno bile viktimizirane percipirale su rizik od kriminaliteta u vlastitom susjedstvu višim od muškaraca i osoba koje nisu bile viktimizirane. Razlike postoje i unutar navedenih skupina. Naime, prethodno viktimizirane žene su percipirale veći rizik od kriminaliteta od prethodno viktimiziranih muškaraca. Što se tiče izloženosti medijima, samo lokalne vijesti pokazale su utjecaj na percepciju kriminaliteta u susjedstvu. Ipak, spolnih razlika u utjecaju lokalnih vijesti na percepciju kriminaliteta nije bilo.

Dob i strah od kriminaliteta negativno su povezani. Zanimljivo je spomenuti kako osobe koje žive same iskazuju manji strah od onih koji žive s nekim, što je u suprotnosti s nekim drugim nalazima prema kojima osobe koje žive same iskazuju veći strah (Kury i Obergfell-Fuchs, 2003, prema Brück i Müller, 2010). Callanan i Rosenberger (2015) kao razlog tome navode da ljudi najčešće bivaju žrtvom od strane bliske osobe s kojom najčešće i žive te da stoga oni ispitanici koji žive sami imaju manji strah od kriminaliteta. Gledanje kriminalističkih tv-serija i lokalnih vijesti također utječe na strah od kriminaliteta. Što se tiče povezanosti spola, dobi i straha od kriminaliteta, rezultati su pokazali da strah od kriminaliteta kod žena opada s porastom dobi.

Muškarci i žene nisu se razlikovali s obzirom na to utječu li mediji koji prikazuju kriminalitet na njihov strah od kriminaliteta. Također, na strah od kriminaliteta više utječu lokalne vijesti nego razne emisije o kriminalitetu ili povezane s kriminalitetom i to u jednakoj mjeri i na žene i na muškarce. Muški i ženski ispitanici razlikuju se prema tome koliko percepcija kriminaliteta u njihovom susjedstvu utječe na strah od kriminaliteta. Autori ovo objašnjavaju činjenicom da

mediji, točnije lokalne televizijske vijesti povećavaju percepciju rizika od kriminaliteta te tako posredno povećavaju i strah od kriminaliteta (Callanan i Rosenberger, 2015).

3.3.2. Europska istraživanja straha od kriminaliteta

Istraživanja straha od kriminaliteta na području Europe doživjela su procvat gotovo u isto vrijeme kada i američka istraživanja. Ono što je posebno zanimljivo kod europskih istraživanja je to što postoje brojne međunarodne studije rađene pomoću jedinstvenih instrumenata koji omogućuju usporedbu i dublje razumijevanje straha od kriminaliteta s obzirom na socijalni i državni kontekst (Dittmann, 2005, Hummelsheim i sur., 2011, Visser i sur., 2013, Vauclair i Bratanova, 2017). Najčešće korišten mjerni instrument je European Social Survey (ESS), odnosno dvogodišnji međunarodni upitnik stavova i ponašanja nastao 2001. godine (http://www.europeansocialsurvey.org/about/faq.html).

Box i suradnici su 1988. proveli istraživanje na području Engleske i Walesa na nepoznatom broju ispitanika, a za nezavisne varijable su uzeli spol, dob, rasu, stopu neuljudnosti u susjedstvu, uvjete stanovanja, povjerenje u policiju, a varijablu ekonomskog statusa, odnosno prihoda morali su isključiti zbog prevelikog broja ispitanika koji nije znao procijeniti istu. Spol se ponovno pokazao kao najznačajnija varijabla koja utječe na strah od kriminaliteta. Dokazana je povezanost spola i dobi i to tako da se razlike u strahu od kriminaliteta između muškaraca i žena, međutim dob sama po sebi nije imala utjecaja na strah od kriminaliteta.

Kao što je prethodno spomenuto, spol je najčešće istraživan i spominjan korelat straha od kriminaliteta. Tako su i Fetchenhauer i Buunk (2005, prema Rakić, 2010) u svom istraživanju u jednom Nizozemskom gradu dobili podatke kako se žene više boje svakog događaja opisanog u upitnika, za svaki događaj predviđaju teže posljedice i za svaki događaj procjenjuju veću vjerojatnost da bi im se mogao dogoditi. Utjecaj ovih varijabli dokazan je i u istraživanjima diljem Europe (Meško i sur.,2008, Meško i sur., 2009, Van Beek Gert 2000, Amerio i Roccato, 2005, Rader i sur., 2007, Hirtenlehner 2008, prema Rakić 2010, Abdullah i sur. 2014).

Dittmann (2005) objavljuje rezultate Eurobarometra, instrumenta za ispitivanje javnog mijenja, iz 1996., 2000. i 2002. godine kojim se mjerio strah od kriminaliteta u 15 zemalja

Europske Unije. Stanovnici Skandinavskih zemalja, Austrije i Nizozemske imaju najmanje straha od kriminaliteta i to u sva tri mjerenja, dok ispitanici u Grčkoj, Italiji i Ujedinjenom Kraljevstvu iskazuju najvišu razinu straha. Neke zemlje bilježe porast straha od kriminaliteta od mjerenja 1996. do 2002. godine (Danska, Finska, Švedska, Nizozemska, Luksemburg, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Italija, Grčka), dok druge bilježe pad straha (Portugal, Njemačka, Španjolska, Austrija). Generalno gledajući, na razini svih 15 zemalja, zabilježen je porast straha od kriminaliteta u navedenim mjerenjima.

Osim procjene straha od kriminaliteta na razini države, promatrana su i sociodemografska obilježja ispitanika. Žene i stariji ispitanici, kao i oni ispitanici koji žive u urbanim područjima, skupine su koje iskazuju više straha od kriminaliteta u svim ispitivanim državama.

Promatrane su i posljedice straha od kriminaliteta i to samozaštitna ponašanja- izbjegavajuća i proaktivna te stavovi- punitivnost, nezadovoljstvo policijom i pravosuđem, netolerantnost i ksenofobija. Ispitanici koji se više boje kriminaliteta, imaju više izražene punitivne stavove i općenito su manje zadovoljni stupnjem javne sigurnosti (Dittmann, 2005).

Hummelsheim i suradnici (2011) objavili su rezultate velikog istraživanja straha od kriminaliteta u 23 europske zemlje: Austiji, Belgiji, Češkoj, Danskoj, Estoniji, Finskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Grčkoj, Mađarskoj, Islandu, Irskoj, Luksemburgu, Nizozemskoj, Norveškoj, Poljskoj, Portugalu, Sloveniji, Slovačkoj, Španjolskoj, Švedskoj i Švicarskoj na uzorku od otprilike 43 000 ispitanika. Podaci su prikupljani iz European Social Survey-a iz godine 2004/2005. Iako je cilj istaživanja bio utvrditi odnos socijalne sigurnosti u navedenim zemljama i straha od kriminaliteta građana, sociodemografska obilježja su također bila promatrana. Sva dosadašnja saznanja o individualnim karakteristikama ispitanika i strahu od kriminaliteta bila su potvrđena: najstariji i najmlađi ispitanici iskazuju više razine straha od kriminaliteta kao i osobe ženskog spola, oni obrazovaniji i zaposleni ispitanici manje se boje kriminaliteta te oni koji žive u urbanim i većim sredinama iskazuju veći strah od kriminaliteta od osoba koje žive u manjim i ruralnim mjestima (Hummelsheim i sur, 2011).

Visser i suradnici (2013) objašnjavali su strah od kriminaliteta i osjećaj nesigurnosti na mikro i makro razini u 25 europskih zemalja. Koristili su podatke dobivene European Social Survey-em iz 2006. i 2008. godine na reprezentativnom uzorku od ukupno 77674 ispitanika starijih od 15 godina.

Na makro dimenziji, odnosno rezultati na kontekstualnim varijablama pokazali su kako više razine kriminaliteta u zemlji produciraju više straha od kriminaliteta među građanima. Ipak, rezultati nisu pokazali da viša razina kriminaliteta utječe na osjećaj nesigurnosti, što je suprotno očekivanjima autora.

Nepovjerenje u policiju, općenito nepovjerenje u društvu i percepcija prijetnje od strane migranata i etničkih manjina također utječe na povećanje straha od kriminaliteta i osjećaja nesigurnosti. S druge strane, ulaganje u socijalnu zaštitu pokazala se kao determinanta koja pozitivno utječe na smanjenje straha i osjećaja nesigurnosti.

Promatrajući mikro razinu, neizostavno je u obzir uzeti varijable prethodne viktimizacije, spola, dobi, etniciteta, stupnja obrazovanja i ekonomskog statusa, odnosno prihoda, ali i stupanj urbaniziranosti područja na kojem ispitanik živi, njegovu izloženost medijima i socijalnu koheziju/izolaciju. Prethodna viktimizacija, strah od kriminaliteta i osjećaj nesigurnosti su proporcionalni, odnosno oni ispitanici koji imaju prethodno iskustvo viktimizacije iskazuju veći strah i veću nesigurnost. Rezultati su pokazali i da urbanizacija, izloženost medijima (točnije, televizoru), socijalna izolacija i dob utječu na strah od kriminaliteta i osjećaj nesigurnosti. Također, žene iskazuju viši stupanj straha i osjećaja ugroženosti od muškaraca. Što se tiče stupnja obrazovanja i prihoda, odnosno ekonomskog statusa, nije pronađena značajna povezanost sa strahom od kriminaliteta. Ipak, pronađena je statistički značajna negativna povezanost stupnja obrazovanja i ekonomskog statusa s jedne strane i osjećaja nesigurnosti s druge. Osobe koje imaju više resursa, odnosno bolji ekonomski status, iskazuju niži stupanj osjećaja nesigurnosti od osoba s manje resursa (Visser i sur., 2013).

U velikoj studiji u kojoj su ispitivali povezanost ekonomske nejednakosti i straha od kriminaliteta, Vauclair i Bratanova (2017) koristili su podatke prikupljene European Social Survey-om 2008. i 2009. godine na uzorku od 56752 slučajno odabranih ispitanika u 29 europskih zemalja: Belgiji, Bugarskoj, Švicarskoj, Cipru, Češkoj, Njemačkoj, Danskoj, Estoniji, Španjolskoj, Finskoj, Francuskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, Grčkoj, Hrvatskoj, Mađarskoj, Irskoj, Izraelu, Latviji, Nizozemskoj, Norveškoj, Poljskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Rusiji, Švedskoj, Sloveniji, Slovačkoj, Turskoj i Ukrajini.

Rezultati su pokazali kako oni ispitanici koji žive u društvu u kojem su prisutne veće ekonomske nejednakosti iskazuju veći stupanj straha od kriminaliteta. Što se tiče sociodemografskih obilježja ispitanika, žene, stariji ispitanici, ispitanici slabijeg zdravlja, nižeg stupnja obrazovanja, ispitanici koji žive u urbanim područjima kao i oni koji imaju prethodno iskustvo viktimizacije, iskazuju veći stupanj straha od kriminaliteta. Radni status ispitanika i etnička pripadnost, odnosno pripadnost manjinskoj etničkoj skupini, nije se pokazala kao značajan faktor za strah od kriminaliteta (Vauclair i Bratanova, 2017).

U današnje vrijeme suočeni smo s brojnim terorističkim napadima što je svakako novi i zastrašujući oblik kriminaliteta čija je glavna značajka neočekivanost, a glavna svrha zastrašivanje javnosti i manipulacija. Tako su Brück i Müller (2010) ispitivali čimbenike koji utječu na zabrinutost građana u vezi kriminaliteta i terorizma. Podaci korišteni u njihovu istraživanju prikupljeni su 2007. godine putem on-line upitnika na uzorku od 1057 ispitanika.

Žene i stariji ispitanici iskazuju veliku količinu straha od kriminaliteta i terorizma. Stariji ispitanici iskazuju veći stupanj straha od terorizma nego straha od kriminaliteta. Također, ispitanici mlađi od 26 i stariji od 50 godina se više boje terorizma od dobne skupine od 27 do 50 godina. Rezultati su pokazali i da stupanj obrazovanja utječe na strah od kriminaliteta i terorizma, odnosno da je veći stupanj obrazovanja obrnuto proporcionalan strahu. Ipak, stupanj obrazovanja više utječe na smanjenje straha od kriminaliteta nego od terorizma, što se može objasniti činjenicom da se žrtvom terorizma postaje više "slučajno" nego žrtvom kriminaliteta. Ispitanici koji žive s partnerom iskazuju niže razine straha od kriminaliteta i nešto niže razine straha od terorizma od onih ispitanika koji žive sami (Brück i Müller, 2010).

3.3.3. Hrvatska istraživanja straha od kriminaliteta

Hrvatska je na glasu kao vrlo sigurna zemlja po pitanju kriminaliteta, posebno nasilnog, te je to i jedan od glavnih razloga zbog čega privlači veliki broj turista (http://www.frankaboutcroatia.com/croatia-travel-guide/#Safety). Hrvatska je po pitanju stope nasilnih kaznenih djela kao što su ubojstva, silovanja i razbojništva, ispod europskog prosjeka (Kovčo Vukadin i Ljubin Golub, 2012). Ipak, to ne znači da se hrvatski građani ne boje kriminaliteta jer, kao što je i prije spomenuto, stvarna stopa kriminaliteta nije relevantan prediktor straha od kriminaliteta na određenom području.

Iako istraživanja straha od kriminaliteta na području Hrvatske postoje i polako postaju sve veći „trend", nema ih mnogo i do sada su provedene samo dvije studije na nacionalno reprezentativnom uzorku (Šakić i sur., 2008, MUP i GfK, 2009).

Istraživanje koje su proveli Meško i Kovčo (1999, prema Kovčo Vukadin i Ljubin Golub, 2012) na uzorku iz tri slovenska grada i grada Zagreba, potvrdilo je dosadašnje nalaze o značajnoj ulozi spola na strah od kriminaliteta- žene su iskazivale veći strah od kriminaliteta u oba uzorka. Regionalno istraživanje provedeno u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (Meško, Kovčo i Muratbegović, 1999, prema Kovčo Vukadin i Ljubin Golub, 2012) također je polučilo rezultate koji ukazuju da žene imaju veći strah od kriminaliteta od muškaraca. Skupine koje više strahuju od kriminaliteta su i osobe slabijeg zdravlja, nezaposleni, osobe koje percipiraju ulice i šume opasnim mjestima te oni koji sebe percipiraju kao potencijalne žrtve.

Glasnović Gjoni (2006) provela je istraživanje o strahu od kriminaliteta, odnosno obilježjima dobi i spola u odnosu na strah od kriminaliteta, na uzorku od 732 ispitanika starija od 16 godina i odabrana metodom prigodnog uzorka na području Republike Hrvatske. U istraživanju je korišten Van der Wurffov upitnik o strahu od kriminaliteta. Ispitanici su bili pretežno mlađe životne dobi, podjednakog omjera po spolu, većinom srednjoškolskog obrazovanja te su bili relativno ravnomjerno raspoređeni po ekonomskom statusu. Učene su razlike među ispitanicima po spolu i to tako da su žene uglavnom bile neodlučnije u svojim odgovorima od muškaraca i da su izražavale veći osjećaj ugroženosti. Dobne razlike također su se pokazale značajne, posebice u tome što s porastom dobi pada stupanj percepcije vlastite sposobnosti savladavanja napadača i u tome što se osobe u dobi od 40 do 59 godina doživljavaju najviše ugroženo od strane „loših"

ljudi. Rezultati dobiveni za stupanj obrazovanja i ekonomski status nisu opisani, a prikazani rezultati su sukladni rezultatima poznatih stranih istraživanja.

Šakić, Ivičić i Franc (2008) predstavili su rezultate istraživanja iz 2003., 2005. i 2007. godine provedenog na reprezentativnom uzorku od 1129 punoljetnih građana. Svrha istraživanja bila je dobiti uvid u trend kretanja straha od kriminaliteta u navedenom razdoblju te istražiti povezanost gledanja televizijskih programa kao i demografskih obilježja na strah od kriminaliteta. Zanimljivo je kako su ispitanici značajno manje zabrinuti oko kriminaliteta u ispitivanju 2007. godine, iako je stopa kriminaliteta bila stabilna tijekom godina. Rezultati su pokazali kako žene iskazuju veći stupanj straha od svih oblika kriminaliteta u odnosu na muškarce. Stariji ispitanici, odnosno ispitanici stariji od 40 godina, se manje boje da će postati žrtvom kriminaliteta nego oni ispitanici mlađi od 40. Također, ispitanici višeg stupnja obrazovanja, kao i oni koji žive u urbaniziranim područjima iskazuju veću razinu straha od svih oblika kriminaliteta.

Istraživanje koje se bavilo razlikama u strahu od kriminaliteta po spolu u Hrvatskoj (Galić i sur., 2009, prema Borovec, 2012) pokazuje da u osjećaju sigurnosti među mladima u Zagrebu postoje statistički značajne razlike između djevojaka i mladića jer, primjerice 61,9% mladića izjavljuje kako se osjećaju sigurno, dok isti odgovor navodi 48,7% djevojaka.

Veliko nacionalno istraživanje o percepciji sigurnosti među građanima provedeno je 2009. godine od strane Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske i Programa Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) na reprezentativnom uzorku od 4500 punoljetnih građana. Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u građansku percepciju sigurnosti i policijskih postupaka te dobiti informacije o kontaktima građana s policijom. Većina ispitanika, njih čak 93%, osjeća se sigurno kada su sami u svom domu, a njih 86% osjeća se sigurno kada šeću sami noću susjedstvom. Muškarci, mlađi ispitanici i ispitanici iz ruralnih područja iskazuju višu razinu osjećaja sigurnosti. Svaki peti ispitanik poduzima neku od samozaštitnih mjera, kao što su primjerice ne nošenje veće količine novca, posjedovanje psa čuvara ili protuprovalnih vrata, izbjegavanje loše osvijetljenih područja i izlaženje noću iz doma. Samozaštitna ponašanja bila su prisutnija kod ispitanika iz urbanih područja i kod više obrazovanih ispitanika (MUP i GfK, 2009, prema Kovčo Vukadin i Ljubin Golub, 2012).

Getoš i Giebel (2011) proveli su istraživanje o strahu od kriminaliteta na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu na uzorku od 243 studenta. Nisu uspjeli potvrditi sam koncept

straha od kriminaliteta, ali podaci su ukazali na snažan utjecaj određenih sociodemografskih obilježja (npr. spol) na opći osjećaj sigurnosti ispitanika.

Hrvatska je 2009. godine sudjelovala u regionalnom istraživanju o osjećaju sigurnosti glavnih gradova država regije- Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Makedonije. Kreiran je jedinstveni upitnik od 140 pitanja kojima su obuhvaćena područja kvalitete života u susjedstvu, povjerenja u državne i društvene institucije, osjećaja sigurnosti, resursa za rješavanje teških situacija, iskustva s viktimizacijom, Van der Wurffove komponente straha od kriminaliteta, informiranje o kriminalitetu i opći sociodemografski podaci. Podaci dobiveni za hrvatski uzorak (N= 379) korišteni su u ovom diplomskom radu, ali i u nekim prethodnim istraživanjima straha od kriminaliteta (Radočaj, 2010, Huđek, 2011, Voloder Hari, 2012, Kovčo Vukadin i Ljubin Golub, 2012).

Radočaj (2010) je, koristeći podatke dobivene navedenim istraživanjem, utvrdila razlikuju li se ispitanici u nekim socijalno-demografskim obilježjima (spol, dob, bračni status, obrazovanje, financijska situacija i zaposlenost) s obzirom na stupanj straha od kriminaliteta te postoje li razlike u strahu od kriminaliteta ispitanika s obzirom na učestalost i vrstu konzumiranja medijskih sadržaja.

Rezultati su pokazali kako žene, osobe nižeg stupnja obrazovanja, slabijeg financijskog stanja i lošijeg zaposlenja iskazuju veći stupanj straha od kriminaliteta. Također, ustanovljeno je kako ispitanici koji više konzumiraju lokalnu televiziju od drugih medijskih sadržaja imaju veći strah od kriminaliteta. Oni ispitanici koji rijetko gledaju stranu televiziju te koji rijetko slušaju radio osjećaju veći stupanj sigurnosti (Radočaj, 2010).

Huđek (2011) je analizirao strah od kriminaliteta na navedenom uzorku urbanog dijela grada Zagreba prema Van der Wurff-om modelu straha od kriminaliteta kako bi utvrdio postoje li razlike u strahu od kriminaliteta s obzirom na socio-demografske i socio-psihološke čimbenike. Rezultati su pokazali kako ženske ispitanice pokazuju statistički značajno veći strah od kriminaliteta u odnosu na muške ispitanike te da najstarija dobna skupina iskazuje viši strah od kriminaliteta od ostalih dobnih skupina. Veći strah od kriminaliteta također imaju i ispitanici slabijeg financijskog stanja, ispitanici koji slabijim procjenjuju svoje zdravlje i kondiciju, oni ispitanici koji se ne kreću sami po noći te oni koji ulice, prodavaonice, parkove i šume smatraju nesigurnim mjestima. Zanimljivo je kako ranija viktimizacija nije prediktor više razine straha od kriminaliteta već su oni ispitanici koji nisu bili ranije viktimizirani iskazali višu razinu straha.

Što se tiče socio-psiholoških čimbenika straha od kriminaliteta, rezultati su pokazali kako znatno viši strah od kriminaliteta iskazuju ispitanici koji ne misle da su sposobni savladati potencijalnog napadača, oni koji ne vjeruju nepoznatim ljudima, koji zamišljaju da bi ih netko mogao presresti i koji se kada izlaze uvjere da je put kojim idu siguran.

Ovi rezultati mogu poslužiti identificiranju rizičnih skupina kojima je potrebno dodatno posvetiti pažnju (Huđek, 2011).

Voloder Hari (2012) također je koristila gore spomenute podatke. Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u osjećaj sigurnosti, percepciju viktimizacije i samozaštitna ponašanja građana Zagreba, sa specifičnim ciljem utvrđivanja razlika s obzirom na dob, spol i prethodnu viktimizaciju.

Rezultati su pokazali kako se ispitanice osjećaju značajno nesigurnije od ispitanika, dok razlike u osjećaju sigurnosti s obzirom na dob i prethodnu viktimiziranost nisu pronađene.

Što se tiče percepcije viktimizacije, statistički značajne razlike s obzirom na dob, spol i prethodnu viktimizaciju nisu utvrđene. Rezultati vezani za samozaštitna ponašanja pokazuju kako stariji ispitanici i žene češće koriste samozaštitne radnje od mlađih ispitanika, odnosno od muškaraca. Razlike s obzirom na prethodnu viktimiziranost nisu utvrđene (Voloder Hari, 2012).

Kovčo Vukadin i Ljubin Golub (2012) istraživale su spolne razlike na emocionalnoj, kognitivnoj i ponašajnoj komponenti straha od kriminaliteta te utjecaj prethodne viktimizacije i razine percipirane neuljudnosti na navedene komponente.

Ženske ispitanice su iskazale višu razinu osjećaja nesigurnosti u potencijalno opasnim situacijama, posljedice kriminaliteta za njihov život su percipirale ozbiljnije od muškaraca te su češće iskazale korištenje izbjegavajućih ponašanja. Ipak, kada je riječ o kognitivnoj komponenti straha od kriminaliteta, točnije percepciji nesigurnosti u susjedstvu i o vjerojatnosti viktimizacije, razlike između muškaraca i žena nisu pronađene. Kada je riječ o percepciji nesigurnosti i neuljudnosti na ulici, rezultati su pokazali kako žene povezuju neuljudnost s nesigurnošću, odnosno smatraju da je neuljudnost znak nesigurnosti, dok to nije slučaj s muškim ispitanicima.

Prethodna viktimizacija ima utjecaj na osjećaj nesigurnosti i procjenu vjerojatnosti viktimizacije i to u muškom uzorku kada su kontrolirane varijable dobi i stupnja obrazovanja. Ipak, oni ispitanici koji imaju iskustvo tjelesne viktimizacije iskazuju manju razinu straha od kriminaliteta. To se objašnjava činjenicom da su muškarci s iskustvom tjelesne viktimizacije skloniji tjelesnim

obračunima te da se osjećaju sposobnijima za obranu. Kod žena, prethodna viktimizacija utječe samo na učestalije korištenje samozaštitnih ponašanja.

Percipirana neuljudnost susjedstva povezana je značajno i pozitivno s percepcijom ugroženosti, vjerojatnosti viktimizacije i ozbiljnosti posljedica kaznenog djela i kod muških i kod ženskih ispitanika. Ipak, percepcija neuljudnosti ne utječe na osjećaj nesigurnosti u slučaju da osoba sama šeće noću kod muškaraca, dok je kod žena taj utjecaj dokazan (Kovčo Vukadin i Ljubin Golub, 2012).

U već spominjanom istraživanju, Borovec (2012) zaključuje kako je strah od kriminaliteta izraženiji kod žena, tj. da one pokazuju veću razinu straha i nesigurnosti u odnosu na muškarce. Stariji ispitanici iskazuju veću razinu straha od kriminaliteta u i to u odnosu i na najmlađe ispitanike i na ispitanike srednje životne dobi. Što se tiče stupnja obrazovanja, najvišu razinu straha od kriminaliteta iskazuju ispitanici najnižeg stupnja obrazovanja. Ispitanici srednje stručne spreme pokazuju najmanju razinu straha, dok su oni najobrazovaniji negdje između ove dvije navedene skupine, iako bliže ispitanicima srednje stručne spreme. Promatrajući radni status, zaključuje se kako najmanji strah od kriminaliteta imaju zaposlene osobe. Oni koji se nalaze u kategoriji "ostali", dakle studenti, umirovljenici, imaju najveći strah od kriminaliteta, dok su nezaposleni između ove dvije skupine. Ispitanici lošijeg financijskog stanja u najvećoj mjeri izražavaju strah od kriminaliteta. Oni dobrog financijskog stanja imaju najmanji strah, dok se ispitanici osrednjeg financijskog stanja nalaze između ove dvije skupine.

4. POVEZANOST POVJERENJA GRAĐANA U POLICIJU I STRAHA OD KRIMINALITETA

S obzirom na specifični cilj diplomskog rada, bitno je spomenuti i neke dosadašnje spoznaje o povezanosti povjerenja građana u policiju i straha od kriminaliteta. Istraživači su najčešće ova dva koncepta promatrali odvojeno, odnosno korelacija ova dva koncepta je rijetko bila u fokusu nekog istraživanja.

Odnos povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta na prvu se može činiti apstraktnim i možda ne previše važnim za policijsku praksu. Međutim, upravo su različite pretpostavke o ovom odnosu usmjeravale politiku djelovanja policije i utjecale na alokaciju resursa već nekoliko desetljeća (Skogan, 2009).

Tri su modela odnosa povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta, odnosno zabrinutosti oko kriminaliteta. Prvi model- model "ponovnog potvrđivanja" (engl. *accountability*)- pretpostavlja promatranje povjerenja u policiju kao zavisne varijable koja je pod utjecajem procjene stanja kriminaliteta u susjedstvu, odnosno promatranom području.

Drugi model je model "odgovornosti" (engl. *reassurance*) koji pretpostavlja promatranje straha/zabrinutosti od kriminaliteta kao zavisne varijable na koju utječe nezavisna varijabla- povjerenje u policiju. Ovaj model predstavlja teorijsku podlogu za policijsko djelovanje u zajednici.

Model "recipročne uzročnosti" (engl. *reciprocal causation*) treći je model odnosa povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta koji pretpostavlja stalni utjecaj povjerenja i straha jednog na drugog (Skogan, 2009).

U svrhu testiranja navedenih modela, Skogan (2009) je analizirao podatke dobivene u dva vala ispitivanja policijskog projekta u zajednici u Houstonu, Texas. Prvi val podataka prikupljan je prije početka projekta, a drugi godinu dana nakon. Svi podaci prikupljani su na slučajnom uzorku. Analizirana su ukupno 933 uparena intervjua. Mjerene su varijable povjerenja u policiju, zabrinutosti oko kriminaliteta, prethodne viktimizacije, iskustva s policijom, vidljivosti policije i policijske intervencije u zajednici. Rezultati su potvrdili model "odgovornosti", odnosno pokazali su da na strah od kriminaliteta utječe stupanj povjerenja u policiju. Ta povezanost je značajna i negativna što znači da veći strah od kriminaliteta podrazumijeva manji stupanj

povjerenja u policiju. Što se tiče modela "ponovnog potvrđivanja", povezanost povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta je puno slabija i statistički neznačajna (Skogan, 2009).

Povezanost povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta istraživana je još otkako je strah od kriminaliteta postao česta i zanimljiva tema među znanstvenicima i istraživačima.

Box i suradnici su još 1988. godine proveli istraživanje koristeći British Crime Survey u kojem su naveli komponentu povjerenja u policiju kao jednu od ključnih elemenata straha od kriminaliteta. Varijabla povjerenja u policiju pokazala se značajnom u odnosu na strah od kriminaliteta. Ispitanici koji su imali povjerenja u funkcioniranje lokalne policije imali su manji strah od onih koji nisu imali povjerenje (Box i sur., 1988).

Kääriäinen (2007) je u već spomenutoj velikoj studiji u 16 europskih zemalja također spomenuo da su dosadašnje spoznaje pokazale kako strah od kriminaliteta smanjuje povjerenje u policiju, odnosno da su ova dva koncepta obrnuto proporcionalna (Weitzer i Tuch, 2005, prema Kääriäinen, 2007). Ipak, rezultati njegova istraživanja pokazali su kako osobni osjećaj sigurnosti nema velikog utjecaja na povjerenje u policiju i na individualnoj i na državnoj razini.

Jackson i suradnici (2009) analizirali su povezanost između povjerenja javnosti u policiju i percepcije kriminaliteta, nereda i socijalne kohezije. Studiju su napravili na podacima prikupljanima u ukupno deset navrata British Crime Surveya-a, od 1998. do 2005./2006. Ustanovili su kako na povjerenje u policiju više utječe percepcija stabilnosti i sigurnosti u zajednici nego sama zabrinutost i strah od kriminaliteta. Dakle, povjerenje u policiju nije uvjetovano strahom od kriminaliteta već zabrinutošću oko nereda i nestabilnosti zajednice, kohezijom i neformalnom socijalnom kontrolom. Javnost policiju percipira kao simbol moralnog autoriteta koji se nosi sa svakodnevnim problemima i koji jača društveni red. Kako bi se povjerenje u policiju povećalo, a strah od kriminaliteta smanjio, policija treba aktivno djelovati u zajednici i štititi društvene vrijednosti, norme i moral. Autori zaključuju kako strah od kriminaliteta ne upravlja povjerenjem javnosti u policiju već da su i strah i povjerenje po utjecajem procjene ne-kriminalnih aspekata okruženja- socijalne kohezije i društvene uređenosti (Jackson i sur., 2009).

U istraživanju o povezanosti straha od kriminaliteta, povjerenja u policiju, druge i sebe (Marsman, 2007), na uzorku od 596 studenata Sveučilišta u Twentu, Nizozemska, pokazalo se

kako su jedini značajni prediktori straha od kriminaliteta percipirana ozbiljnost ugrožavajuće situacije, samoučinkovitost, spol i prethodna viktimiziranost. Dok nije bio kontroliran utjecaj spola i ostalih navedenih varijabli, povjerenje se također pokazalo kao značajan prediktor. Ovakvi nalazi nas upućuju na važnost kontroliranja određenih varijabli kako bi se stvarna povezanost mogla utvrditi. Povjerenje u policiju, kao i povjerenje u nepoznate osobe, značajni su prediktori za percepciju vjerojatnosti viktimizacije, čak i kada se kontrolira utjecaj spola i prijašnje viktimizacije (Marsman, 2007).

Mayoyo i suradnici (2011) proveli su istraživanje na uzorku od 300 ispitanika na području Eastern Cape-a, provinciji Južnoafričke Republike, kako bi istražili i opisali percepciju kriminaliteta, strah od kriminaliteta i ulogu policije u odnosu na spol ispitanika. Spol se ponovno pokazao kao značajan prediktor straha od kriminaliteta. Žene se statistički značajno više boje kriminaliteta za razliku od muškaraca. Ipak, žene iskazuju i veću razinu suradnje s policijom, odnosno češće će prijaviti zločin i sudjelovati u prevenciji istog te općenito imaju pozitivnija iskustva s policijom nego muškarci. Ovo istraživanje također ukazuje na prirodu i opseg straha od kriminaliteta te naglašava ulogu policije koja podrazumijeva reduciranje zabrinutosti javnosti o njihovoj sigurnosti. Policija bi trebala djelovati u smjeru prevencije kriminaliteta i sprječavanja eskalacije ozbiljnih zločina u zajednici. Također, naglašeno je kako policija mora štititi i služiti javnosti, a veliki dio te uloge ostvaruje svojim preventivnim djelovanjem i stvaranjem osjećaja sigurnosti za svoje građane (Mayoyo i sur., 2011).

I druge studije su pokazale kako povjerenje u policiju nije od značajne važnosti za strah od kriminaliteta kod građana. Koliko god je poželjno da policija uspostavi i održava podržavajući i odnos pun povjerenja s građanima, to ipak nije direktno povezano sa smanjenjem straha od kriminaliteta (Silverman i Della-Giustina, 2001). Više možemo govoriti o posrednoj vezi povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta- dobar odnos policije i društva pojačat će osjećaj društvene kohezije i reda, a to će potom utjecati na smanjenje straha od kriminaliteta.

5. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA

5.1. Cilj i hipoteze

Cilj istraživanja

Cilj rada je stjecanje uvida u bitna obilježja povjerenja građana u policiju te straha od kriminaliteta s obzirom na demografska obilježja ispitanika- spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status. Specifičan cilj rada odnosi se na utvrđivanje povezanosti između povjerenja građana u policiju i straha od kriminaliteta.

Hipoteze

S obzirom na prikazana postojeća istraživanja povjerenja građana u policiju i straha od kriminaliteta, formirane su sljedeće hipoteze:

H1: Postoje razlike između muških i ženskih ispitanika u povjerenju prema policiji. Očekuje se da će žene iskazivati veće povjerenje u policiju od muškaraca.

H2: Postoji značajna povezanost povjerenja u policiju i dobi ispitanika i to u smjeru da će stariji ispitanici iskazivati veći stupanj povjerenja u policiju u odnosu na mlađe ispitanike.

H3: Postoji povezanost između povjerenja građana u policiju i stupnja obrazovanja ispitanika i to tako da će osobe višeg stupnja obrazovanja iskazivati veći stupanj povjerenja u policiju u odnosu na ispitanike nižeg stupnja obrazovanja.

H4: Postoji povezanost između povjerenja građana u policiju i njihova ekonomskog statusa. Ispitanici boljeg ekonomskog statusa iskazivat će veći stupanj povjerenja u policiju u odnosu na ispitanike slabijeg ekonomskog statusa.

H5: Postoje razlike između muških i ženskih ispitanika u strahu od kriminaliteta. Očekuje se da će žene iskazivati veću razinu straha od kriminaliteta za razliku od muškaraca.

H6: Postoji povezanost straha od kriminaliteta i dobi ispitanika i to u smjeru da će stariji ispitanici iskazivati višu razinu straha od kriminaliteta u odnosu na mlađe ispitanike.

H7: Postoji povezanost između straha od kriminaliteta i stupnja obrazovanja ispitanika. Ispitanici nižeg stupnja obrazovanja iskazivat će veći stupanj straha od kriminaliteta u odnosu na ispitanike višeg stupnja obrazovanja.

H8: Postoji povezanost između straha od kriminaliteta i ekonomskog statusa ispitanika i to u smjeru da će osobe slabijeg ekonomskog statusa iskazivati veći stupanj straha od kriminaliteta u odnosu da ispitanike višeg ekonomskog statusa.

H9: Postoji korelacija između povjerenja građana u policiju i njihovog straha od kriminaliteta. Oni ispitanici koji više vjeruju policiji imat će niži strah od kriminaliteta.

5.2. Uzorak varijabli

Podaci korišteni u ovom radu dobiveni su u sklopu regionalnog istraživanja o osjećaju sigurnosti građana glavnih gradova država regije: Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Srbije i Makedonije. Istraživanje je provedeno u ožujku 2009. godine. Upitnik koji je nastao u svrhu ovog istraživanja sadržava više od 140 pitanja kojima su obuhvaćena područja o kvaliteti života u susjedstvu, povjerenju u državne i društvene institucije, osjećaju sigurnosti, resursima za rješavanje teških situacija, iskustvo s viktimizacijom, samozaštitna ponašanja, Van der Wurffove komponente straha od kriminaliteta, informiranje o kriminalitetu i opći sociodemografski podaci.

S obzirom na navedene ciljeve i hipoteze obrađuje se samo jedan dio varijabli cijelog upitnika i to povjerenje građana u policiju, odnosno povjerenje građana u institucije općenito, strah od kriminaliteta, odnosno varijable koje se odnose na emocionalnu, kognitivnu i bihevioralnu (izbjegavajuća ponašanja i proaktivne radnje) komponentu straha od kriminaliteta te demografske varijable, odnosno spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status.

Prvom skupinom varijabli ispituje se povjerenje građana u institucije- predsjednika države, vladu, političke stranke, vojsku, policiju, pravosudni sustav, Crkvu, nevladine organizacije i sindikate. Ispitanici su izražavali stupanj povjerenja na skali od 1 (potpuno nepovjerenje) do 5 (puno povjerenje).

Za strah od kriminaliteta analizirane su 3 komponente: 1. emocionalna, 2. kognitivna i 3. bihevioralna. Emocionalna komponenta analizirana je s Van der Wurfovim vinjetama, tj. pretpostavljenim osjećajem sigurnosti u sljedećih 6 situacija:

1. *Navečer ste sami doma. Kasno je. Netko zvoni, a Vi ne očekujete nikoga.*

2. *Jednu večer nosite smeće u kontejner. Pritom vidite dva muškarca koja prolaze kraj parkiranog automobila. Opazivši da ih gledate, krenu prema Vama.*

3. *Pozvali su Vas na zabavu u kvartu koji ne poznajete dobro. Krenete tamo autobusom rano navečer. Po izlasku iz autobusa morate do zabave neko vrijeme pješačiti. Odjednom shvatite da ste se izgubili i primijetite da iza Vas hoda skupina tinejdžera koji vam upućuju neugodne komentare.*

4. *Jedno popodne stojite na autobusnoj stanici i pokraj Vas zastane skupina 15-16 godišnjaka. Počinju nogama udarati stupove autobusne stanice i crtati grafite.*

5. *Izlazite navečer. Kad dođete do vrata zazvoni Vam telefon. Dignete slušalicu i predstavite se. S druge strane nitko ne odgovara, čujete samo neujednačeno disanje. Pitate tko je tamo. Tada se telefonska veza prekine.*

6. *Nalazite se u dijelu grada u kojem nikada niste bili. Ulazite u gostionicu u kojoj je veća grupa lokalnih mladića (mladića iz kvarta).*

Ispitanici su morali odgovoriti koliko bi se na skali od 1 (vrlo ugroženo) do 5 (vrlo sigurno) osjećali (ne)sigurno.

Kognitivna komponenta straha od kriminaliteta ispitivana je tako da su ispitanici ocjenjivali kolika je vjerojatnost da im se u sljedećih 12 mjeseci dogodi pojedina od navedenih situacija: *ulično razbojstvo*, *prevara*, *tjelesni napad/tučnjava*, *krađa*, *prostačko oslovljavanje na ulici*, *provala u stan*. Odgovori su bili ponuđeni na skali od 1 (nemoguće) do 5 (vrlo vjerojatno).

Bihevioralna komponenta uključuje izbjegavajuća i proaktivna ponašanja. Ispitanici su dobili popis radnji (izbjegavajućih i proaktivnih) i odgovarali su koliko često poduzimaju pojedinu radnju:

1. *Izbjegavam određene ulice, kvartove i parkove.*

2. *Pokušavam izbjeći neznance koje srećem noću.*

3. *Navečer izbjegavam korištenje sredstava javnog prijevoza.*

4. *Izbjegavam nošenje veće količine novca.*

5. *Noću izlazim iz stana samo ako je neophodno.*

6. *Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti.*

7. *Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti.*

Odgovori su bili ponuđeni na skali od 1 (nikad) do 5 (uvijek).

U obzir su uzeta i demografska obilježja ispitanika i to spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status.

5.3. Uzorak ispitanika, metode prikupljanja i metode obrade podataka

Uzorak čini 42% muškaraca i 58% žena. Svi ispitanici su punoljetni, a raspon dobi je od 18 do 87 godina (M= 47,75; sd= 19,176). Provoditelji istraživanja intervjuirali su ispitanike u njihovim kućanstvima uz poštivanje unaprijed dogovorene procedure. Uzorkovanje se sastojalo od 4 koraka: prvo su se birale gradske četvrti, odnosno primarne jedinice uzorka, potom su se birale jezgre (10 ispitanika po jezgri), potom domaćinstva (svako 8. stan, odnosno svaka 6. kuća) te su se na kraju birali ispitanici prema prvom nadolazećem rođendanu. Putanja kretanja anketara bila je precizno definirana početnom točkom i pravcem kretanja. U radu se koriste rezultati istraživanja osjećaja sigurnosti stanovnika Zagreba koje je provedeno na uzorku od 379 punoljetnih građana urbanih područja Zagreba.

U svrhu ostvarenja ciljeva rada koristit će se metode deskriptivne statistike (frekvencije, postoci, aritmetičke sredine i standardna odstupanja), za utvrđivanje razlika koristit će se t-test za nezavisne uzorke, a za utvrđivanje povezanosti korelacijska analiza.

6. REZULTATI

6.1. Povjerenje u institucije

U svrhu odgovaranja na prvo istraživačko pitanje, kakvo je povjerenje građana u policiju u odnosu na povjerenje u institucije, napravljena je deskriptivna statistika. Kao što je vidljivo iz *Tablice 1*., građani najveći stupanj povjerenja iskazuju prema vojsci, potom prema predsjedniku države i Crkvi, a na četvrtom mjestu je policija.

Tablica 1. Povjerenje građana u državne institucije

	%					M	SD
	Potpuno nepovjerenje	Djelomično nepovjerenje	Niti povjerenje, niti nepovjerenje	Djelomično povjerenje	Puno povjerenje		
Predsjednik države	14,0	10,6	24,6	27,5	23,3	3,35	1,32
Vlada	36,7	20,6	22,2	17,7	2,9	2,30	1,21
Političke stranke	38,3	24,5	21,6	13,5	2,1	2,17	1,14
Vojska	7,9	6,9	31,9	31,4	21,9	3,53	1,14
Policija	11,9	17,9	15,3	40,1	14,8	3,28	1,25
Pravosudni sustav	35,1	23,0	17,9	20,3	3,7	2,35	1,25
Crkva	13,2	12,7	25,9	26,6	21,6	3,31	1,30
Nevladine organizacije	12,7	11,4	34,9	35,2	5,8	3,10	1,10
Sindikati	19,8	17,5	33,1	25,4	4,2	2,77	1,16

6.2. Povjerenje u policiju s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status

Spol

U svrhu testiranja razlika povjerenja građana u policiju s obzirom na spol, napravljen je t-test za nezavisne uzorke. Nisu dobivene statistički značajne razlike ($t= 0,54$; $p>0,05$) u povjerenju u policiju između muških ($M= 3,32$; $sd= 1,3$) i ženskih ($M= 3,25$; $sd= 1,22$) ispitanika.

Dob

U svrhu utvrđivanja povezanosti povjerenja u policiju i dobi ispitanika primijenjena je korelacijska analiza koja je pokazala da postoji niska, ali statistički značajna pozitivna povezanost između povjerenja u policiju i dobi ($r= 0,221$; $p< 0,01$). To nam pokazuje kako osobe starije životne dobi iskazuju veće povjerenje u policiju za razliku od mlađih ispitanika.

Stupanj obrazovanja

U svrhu testiranja povezanosti stupnja obrazovanja i povjerenja u policiju također je napravljena korelacijska analiza koja je pokazala kako ne postoji statistički značajna povezanost između povjerenja u policiju i stupnja obrazovanja ispitanika ($r= -0,041$; $p> 0,05$).

Ekonomski status

Za testiranje povezanosti povjerenja u policiju i ekonomskog statusa ispitanika primijenjena je korelacijska analiza. Dobiveni rezultat ukazuje na to da korelacija nije statistički značajna ($r= -0,066$; $p> 0,05$).

6.3. Emocionalna komponenta straha od kriminaliteta

Deskriptivna statistika za emocionalnu komponentu straha od kriminaliteta nalazi se u *Tablici 2.* Ispitanici se najugroženije osjećaju u situaciji *Zvono,* potom u situaciji *Telefon* i *Gostionica*.

Tablica 2. Emocionalna komponenta straha od kriminaliteta- deskriptivna statistika

	%					M	SD
	Vrlo ugroženo	Prilično ugroženo	Ne znam	Prilično sigurno	Vrlo sigurno		
Zvono	4,2	20,9	29,4	32,8	12,7	3,29	1,07
Kontjener	20,4	40,5	27,8	10,1	1,3	2,31	0,95
Zabava	29,4	36,6	20,9	11,2	1,9	2,20	1,04
Stanica	14,3	29,4	30,2	21,7	4,5	2,73	1,09
Telefon	8,7	23,8	25,9	27,0	14,6	3,15	1,19
Gostionica	4,8	21,5	38,8	24,2	10,6	3,14	1,03

Razlike s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status

Spol

Za utvrđivanje razlika u emocionalnoj komponenti straha od kriminaliteta u odnosu na spol ispitanika korišten je t-test za nezavisne uzorke. Statistički značajna razlika (Tablica 3.) utvrđena je za sve analizirane situacije. U svim situacijama muški ispitanici iskazuju znatno veći osjećaj sigurnosti od ispitanica.

Tablica 3. Razlike u emocionalnoj komponenti straha od kriminaliteta s obzirom na spol ispitanika

	Muškarci		Žene		t-test
	M	SD	M	SD	
Zvono	3,69	0,92	3,00	1,07	6,51 p<0,01
Kontjener	2,72	0,89	2,02	0,89	7,45 p<0,01
Zabava	2,57	1,08	1,93	0,93	6,00 p<0,01
Stanica	3,04	1,08	2,50	1,05	4,95 p<0,01
Telefon	3,55	1,11	2,85	1,17	5,88 p<0,01
Gostionica	3,30	1,08	3,03	0,97	2,53 p<0,03

Dob

Provedena korelacijska analiza pokazuje kako su dob i emocionalna komponenta straha od kriminaliteta statistički značajno povezani na tri od šest varijabli. Mlađe osobe se statistički značajno sigurnije osjećaju u situaciji *Stanica* te u situaciji *Telefon*. Starije osobe se pak statistički značajno sigurnije osjećaju u situaciji *Gostionica*, odnosno kada se nalaze u nepoznatom dijelu grada u nepoznatoj gostionici.

Tablica 4. Povezanost emocionalne komponente straha od kriminaliteta i dobi ispitanika

		Zvono	Kontejnter	Zabava	Stanica	Telefon	Gostionica
Dob	r	-0,060	-0,049	-0,078	-0,251	-0,129	0,163
	p	>0,05	>0,05	>0,05	<0,01	<0,03	<0,01

Stupanj obrazovanja

Za utvrđivanje povezanosti između stupnja obrazovanja i emocionalne komponente straha od kriminaliteta primijenjena je također korelacijska analiza. Kao što je vidljivo iz *Tablice 5*, postoji statistički značajna pozitivna povezanost između osjećaja sigurnosti u pojedinim situacijama i stupnja obrazovanja i to na svim varijablama, osim u situaciji *Telefon*, gdje povezanost nije statistički značajna. Sve korelacije su niske i pozitivne, što znači da viši stupanj obrazovanja znači i veći osjećaj sigurnosti u navedenim situacijama.

Tablica 5. Povezanost emocionalne komonente straha od kriminaliteta i stupnja obrazovanja ispitanika

		Zvono	Kontejner	Zabava	Stanica	Telefon	Gostionica
Stupanj obrazovanja	r	0,153	0,138	0,113	0,165	0,099	0,103
	p	<0,01	<0,01	<0,03	<0,01	>0,05	<0,05

Ekonomski status

Tablica 6 prikazuje rezultate provedene korelacijske analize u svrhu utvrđivanja povezanosti između ekonomskog statusa i emocionalne komponente straha od kriminaliteta. Rezultati pokazuju kako statistički značajna povezanost postoji samo za dvije varijable i to za situaciju *Zabava* i situaciju *Telefon*. Korelacija je na obje varijable niska i pozitivna, što znači da viši ekonomski status možemo povezati s većim osjećajem sigurnosti u navedenim situacijama.

Tablica 6. Povezanost emocionalne komponente straha od kriminaliteta i ekonomskog statusa ispitanika

		Zvono	Kontejner	Zabava	Stanica	Telefon	Gostionica
Ekonomski status	r	0,087	0,05	0,114	0,058	0,116	0,096
	p	>0,05	>0,05	<0,03	>0,05	<0,03	>0,05

6.4. Kognitivna komponenta straha od kriminaliteta

Za kognitivnu komponentu straha od kriminaliteta napravljena je prvo deskriptivna statistika prezentirani u *Tablici 7*. Vidimo da ispitanici najvjerojatnijim procjenjuju da će ih netko prostački oslovljavati na ulici, što je ujedno i „najblaža“ od navedenih ugrožavajućih situacija. Sljedeća situacija koju ispitanici procjenjuju vjerojatnom je prevara, a slijedi ju provala u stan. Vjerojatnost uličnog razbojništva prosječno procjenjuju malo do srednje vjerojatnom, dok najmanje vjerojatnim procjenjuju tjelesni napad/tučnjavu i krađu. Možemo primijetiti kako ispitanici najviše situacija procjenjuju malo do srednje vjerojatnima, dok samo vjerojatnost prostačkog oslovljavanja procjenjuju više od srednje vjerojatnom.

Tablica 7. Kognitivna komponenta straha od kriminaliteta- deskriptiva statistika

	%					M	SD
	Nemoguće	Malo vjerojatno	Srednje vjerojatno	Prilično vjerojatno	Nemoguće		
Ulična pljačka	9	52,8	25,1	7,1	6,1	2,49	0,97
Prevara	8,5	40,7	26,5	16,1	8,2	2,75	1,08
Tjelesni napad/ tučnjava	11,1	52,0	24,0	7,4	5,5	2,44	0,98
Krađa	4,7	35,6	33,2	17,7	8,7	2,44	1,03
Prostačko oslovljavanje na ulici	5,6	24,1	22,8	26,2	21,4	3,34	1,21
Provala u stan	11,1	48,1	25,7	9,8	5,3	2,50	0,99

Razlike s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja i ekonomski status

Spol

Primjenom t-testa za nezavisne uzorke prikazanog u *Tablici 8.* nisu pronađene statistički značajne razlike između ispitanika muškog i ženskog spola u varijablama koje se odnose na kognitivnu komponentu straha od kriminaliteta.

Tablica 8. Razlike u kognitivnoj komponenti straha od kriminaliteta s obzirom na spol ispitanika

	Muškarci		Žene		t-test
	M	SD	M	SD	
Ulična pljačka	2,53	0,99	2,45	0,95	0,73 p>0,05
Prevara	2,72	1,15	2,77	1,03	-0,48 p>0,05
Tjelesni napad	2,54	1,04	2,37	0,92	1,66 p>0,05
Krađa	2,86	1,08	2,93	0,99	-0,71 p>0,05
Prostačko oslovljavanje	3,29	1,27	3,37	1,17	-0,67 p>0,05
Provala u stan	2,48	1,01	2,51	0,99	-0,37 p>0,05

Dob

U svrhu utvrđivanja povezanosti dobi i kognitivne komponente straha od kriminaliteta napravljena je korelacijska analiza. Statistički značajna povezanost pronađena je na svim varijablama, osim na varijabli *prostačko oslovljavanje na ulici*. Povezanost između dobi i procjene vjerojatnosti ulične pljačke je statistički značajna, niska i negativna (r= -0,156; p< 0,01), što pokazuje kako osobe mlađe životne dobi ostvaruju više rezultate na ovoj varijabli, odnosno da statistički značajno češće izjavljuju da je vjerojatno da budu žrtvom ulične pljačke. Statistički značajna, niska i pozitiva povezanost pronađena je na varijabli *provala u stan* (r= 0,122; p< 0,03), a također statistički značajna, niska, ali negativna povezanost na varijabli *tjelesni napad* (r= -0,122; p< 0,03). Kod povezanosti dobi i percepcije vjerojatnosti provale u

stan postoji mala pozitivna korelacija, što nam govori da osobe starije životne dobi vjerojatnijim procjenjuju moguću provalu u stan za u odnosu na mlađe ispitanike. S druge strane, osobe mlađe životne dobi vjerojatnijim procjenjuju mogućnost bivanja žrtvom tjelesnog napada, ali i krađe (r= -0,106; p< 0,05) i prevare (r= -0,110; p< 0,05).

Tablica 9. Povezanost kognitivne komponente straha od kriminaliteta i dobi ispitanika

		Ulična pljačka	Prevara	Tjelesni napad	Krađa	Prostačko oslovljavanje na ulici	Provala u stan
Dob	r	-0,156	-0,110	-0.122	-0,106	-0,090	0,122
	p	<0,01	<0,05	<0,03	<0,05	>0,05	<0,03

Stupanj obrazovanja

Kod utvrđivanja povezanosti između kognitivne komponente straha od kriminaliteta i obrazovanja također je provedena korelacijska analiza koja je pokazala kako postoji statistički značajna povezanost između obrazovanja i samo jedne od analiziranih varijabli kognitivne komponente straha od kriminaliteta- provale u stan (*Tablica 10*). Riječ je o niskoj, ali statistički značajnoj negativnoj povezanosti što govori o tome da se s porastom obrazovanja smanjuje percepcija vjerojatnosti provale u stan.

Tablica 10. Povezanost kognitivne komponente staha od kriminalitetaa i stupnja obrazovanja ispitanika

		Ulična pljačka	Prevara	Tjelesni napad	Krađa	Prostačko oslovljavanje na ulici	Provala u stan
Stupanj obrazovanja	r	-0,088	-0,057	-0,069	-0,055	0,060	-0,121
	p	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	<0,03

Ekonomski status

Korelacijskom analizom testirana je i povezanost ekonomskog statusa sa kognitivnom komponentom straha od kriminaliteta. Niska, ali statistički značajna povezanost utvrđena je kod dvije od ukupno šest analiziranih varijabli- prevara i provala u stan. Smjerovi korelacije pokazuju kako osobe nižeg ekonomskog statusa većom procjenjuju vjerojatnost bivanja žrtvom pojedinog kaznenog djela.

Tablica 11. Povezanost kognitivne komponente straha od kriminaliteta i ekonomskog statusa ispitanika

		Ulična pljačka	Prevara	Tjelesni napad	Krađa	Prostačko oslovljavanje na ulici	Provala u stan
Ekonomski status	r	-0,062	-0,103	-0,031	0,006	0,027	-0,127
	p	>0,05	<0,05	>0,05	>0,05	>0,05	<0,03

6.5. Bihevioralna komponenta

6.5.1 Izbjegavajuće radnje

Izbjegavajuće radnje su ona ponašanja kojima osobe žele izbjeći potencijalnu opasnost. To su svojevrsna preventivna ponašanja. Prema rezultatima prikazanima u *Tablici 12*, ispitanici u najvećoj mjeri izbjegavaju nošenje veće količine novca, neznance koje sreću noću te noću izlaze samo ako je to neophodno. Nešto rjeđe izbjegavaju određene ulice, kvartove i parkove te korištenje sredstava javnog prijevoza noću. Svakako je vidljivo kako ispitanici ipak koriste većinu izbjegavajućih ponašanja ponekad, često i uvijek kako bi spriječili svoju eventualnu viktimizaciju.

Tablica 12. Bihevioralna komponenta straha od kriminaliteta, izbjegavajuća ponašanja- deskriptivna statistika

	%					M	SD
	Nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek		
Izbjegavanje određenih ulica, kvartova i parkova	19,9	19,6	24,4	18,3	17,8	2,94	1,37
Izbjegavanje stranaca noću	4,3	16,4	18,0	18,0	33,2	3,39	1,45
Izbjegavanje javnog prijevoza navečer	33,0	18,6	15,2	12,2	21,0	2,69	1,54
Izbjegavanje nošenja veće količine novca	11,2	8,3	12,8	20,5	47,2	3,84	1,39

Izlaženje iz stana noću samo kada je neophodno	18,0	18,3	16,2	9,8	37,7	3,31	1,56

Spol

U *Tablici 13* prikazani su rezultati dobiveni primjenom t-testa za nezavisne uzorke za testiranje razlika u izbjegavajućim ponašanjima između muških i ženskih ispitanika. Postoje statistički značajne razlike između ove dvije skupine ispitanika za svako navedeno izbjegavajuće ponašanje. Ispitanice znatno češće od ispitanika poduzimaju analizirana izbjegavajuća ponašanja.

Tablica 13. Razlike u izbjegavajućim ponašanjima u odnosu na spol ispitanika

	Muškarci		Žene		t-test
	M	SD	M	SD	
Izbjegavanje određenih ulica, kvartova i parkova	2,41	1,23	3,33	1,34	-6,85 p<0,01
Izbjegavanje stranaca noću	2,69	1,38	3,90	1,27	-8,81 p<0,01
Izbjegavanje javnog prijevoza navečer	2,29	1,49	2,99	1,51	-4,45 p<0,01
Izbjegavanje nošenja veće količine novca	3,35	1,48	4,20	1,91	-5,89 p<0,01
Izlaženje iz stana noću samo kada je	2,90	1,50	3,61	1,53	-4,46 p<0,01

neophodno					

Dob

Statistički značajna povezanost pronađena je između dobi i dvije varijable izbjegavajuće komponente straha od kriminaliteta: izbjegavanja nošenja veće količine novca i izlaženja iz stana noću samo u neophodnim situacijama. Obe korelacije su pozitivnog smjera, s tim da je prva niska, a druga srednje visoka. Dakle, s porašću dobi se povećava učestalost navedenih izbjegavajućih ponašanja.

Tablica 14. Povezanost izbjegavajućih ponašanja i dobi ispitanika

		Izbjegavanje određenih ulica, kvartova i parkova	Izbjegavanje stranaca noću	Izbjegavanje javnog prijevoza navečer	Izbjegavanje nošenja veće količine novca	Izlaženje iz stana noću samo kada je neophodno
Dob	r	0,052	0,030	0,099	0,220	0,435
	p	>0,05	>0,05	>0,05	<0,01	<0,01

Stupanj obrazovanja

Primjenom korelacijske analize dobivamo odgovor na pitanje postoji li i u kojem smjeru se kreće korelacija između stupnja obrazovanja i pojedinog izbjegavajućeg ponašanja. Statistički značajnu povezanost pronalazimo između stupanja obrazovanja i izbjegavanja stranaca koje osoba sreće noću, izbjegavanja korištenja sredstava javnog prijevoza noću te izlaženja iz stana noću samo u neophodnim situacijama. Korelacija je u sva tri slučaja je niska i negativna, što znači da osobe nižeg stupnja obrazovanja u većoj mjeri koriste pojedino izbjegavajuće ponašanje.

Tablica 15. Povezanost izbjegavajućih ponašanja i stupnja obrazovanja ispitanika

		Izbjegavanje određenih ulica, kvartova i parkova	Izbjegavanje stranaca noću	Izbjegavanje javnog prijevoza navečer	Izbjegavanje nošenja veće količine novca	Izlaženje iz stana noću samo kada je neophodno
Stupanj obrazovanja	r	-0,07	-0,14	-0,12	-0,08	-0,15
	p	>0,05	<0,01	<0,03	>0,05	<0,01

Ekonomski status

Korelacijska analiza pokazala je kako postoji statistički značajna povezanost između ekonomskog statusa i izbjegavanja određenih ulica, kvartova i parkova, izbjegavanja neznanaca koje osoba sreće noću i izlaženja iz stana noću samo u neophodnim situacijama. Sve korelacije su niske i negativnog smjera što znači da osobe nižeg ekonomskog statusa češće koriste izbjegavajuća ponašanja od onih višeg.

Tablica 16. Povezanost izbjegavajućih ponašanja i ekonomskog statusa ispitanika

		Izbjegavanje određenih ulica, kvartova i parkova	Izbjegavanje stranaca noću	Izbjegavanje javnog prijevoza navečer	Izbjegavanje nošenja veće količine novca	Izlaženje iz stana noću samo kada je neophodno
Ekonomski status	r	-0,111	-0,173	-0,088	-0,035	-0,24
	p	<0,05	<0,01	>0,05	>0,05	<0,01

6.5.2. Proaktivne radnje

Dok ispitanici često koriste izbjegavajuća ponašanja, situacija sa proaktivnim ponašanjima je malo drugačija. Većina ispitanika (78,2%) nikada sa sobom ne nosi nešto čime bi se mogli obraniti. Dok se odgovori na ovoj varijabli nalaze između odgovora rijetko i nikada, odgovori na pitanje o nastojanju da stan ne izgleda prazno za vrijeme odsustva nalaze se pri sredini, odnosno približno jednaki broj ispitanika nikada ne pazi da stan ne izgleda prazno (23,3%) i uvijek pazi da stan ne izgleda prazno za vrijeme njihova odsustva (28,9%).

Tablica 17. Bihevioralna komponenta straha od kriminaliteta, proaktivne radnje- deskriptivna statistika

	%					M	SD
	Nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek		
Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti.	78,2	10,9	4,5	2,4	4,0	1,43	0,98
Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti.	23,3	11,7	15,6	20,4	28,9	3,20	1,54

Spol

Primjenom t-testa za nezavisne uzorke testirane su razlike u poduzimanju prokativnih radnji između muških i ženskih ispitanika. Statistički značajna razlika ne postoji kod nošenja nečeg za obranu, ali postoji kod nastojanja da stan ne izgleda prazno za vrijeme odsustva. Osobe ženskog spola češće poduzimaju navedenu samozaštitnu radnju od muških ispitanika.

Tablica 18. Razlike u proaktivnim radnjama u odnosu na spol ispitanika

	Muškarci		Žene		-test
	M	SD	M	SD	
Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti	1,33	0,90	1,50	1,03	-1,67 p> 0,05
Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti	2,91	1,55	3,40	1,50	-3,12 p< 0,01

Dob

Povezanost dobi i proaktivnih samozaštitnih radnji testirana je korelacijskom analizom. Statistički značajna povezanost postoji između dobi i nastojanja da stan ne izgleda prazno za vrijeme odsutnosti, a ta povezanost je pozitivna i niska. Dakle, osobe starije životne dobi češće paze da im stan ne izgleda prazno za vrijeme njihove odsutnosti.

Tablica 19. Povezanost proaktivnih radnji i dobi ispitanika

		Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti	Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti
Dob	r	-0,067	0,265
	p	>0,05	<0,01

Stupanj obrazovanja

Rezultati provedene korelacijske analize pokazuju kako ne postoji statistički značajna povezanost između dobi i proaktivnih samozaštitnih radnji.

Tablica 20. Povezanost proaktivnih radnji i stupnja obrazovanja ispitanika

		Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti	Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti
Stupanj obrazovanja	r	-0,090	-0,056
	p	>0,05	>0,05

Ekonomski status

Korelacija između ekonomskog statusa i proaktivnih samozaštitnih radnji također nije utvrđena, odnosno nije statistički značajna.

Tablica 21. Povezanost proaktivnih radnji i ekonomskog statusa ispitanika

		Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti	Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti
Ekonomski status	r	-0,072	-0,065
	p	>0,05	>0,05

6.6. Povezanost povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta

Za testiranje povezanosti povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta napravljena je korelacijska analiza za varijablu povjerenje u policiju i svaku komponentu straha od kriminaliteta.

Povezanost povjerenja u policiju i emocionalne komponente straha od kriminaliteta

Rezultati korelacijske analize pokazuju kako ne postoji statistički značajna korelacija između povjerenja u policiju i emocionalne komponente straha od kriminaliteta.

Tablica 22. Povezanost povjerenja u policiju i emocionalne komponente straha od kriminaliteta

		Zvono	Kontejner	Zabava	Stanica	Telefon	Gostionica
Povjerenje u policiju	r	-0,071	-0,002	-0,048	-0,081	-0,014	0,019
	p	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05

Povezanost povjerenja u policiju i kognitivne komponente straha od kriminaliteta

Iz *Tablice 23* možemo vidjeti kako ne postoji statistički značajna korelacija povjerenja u policiju i kognitivne komponente straha od kriminaliteta.

Tablica 23. Povezanost povjerenja u policiju i kognitivne komponente straha od kriminaliteta

		Ulična pljačka	Prevara	Tjelesni napad	Krađa	Prostačko oslovljavanje na ulici	Provala u stan
Povjerenje u policiju	r	-0,055	-0,088	-0,024	-0,005	-0,069	0,013
	p	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05

Povezanost povjerenja u policiju i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta

Izbjegavajuća ponašanja

Što se tiče povezanosti povjerenja u policiju i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta, odnosno izbjegavajućih ponašanja, vidimo kako također nema statistički značajne povezanosti među navedenima. Ipak, povjerenje u policiju pokazalo se statistički značajno za ponašanje koje podrazumijeva izbjegavanje izlaska iz stana noću. Ova korelacija je niska i pozitivna i podrazumijeva da osobe koje izražavaju veći stupanj povjerenja u policiju češće izbjegavaju izlaziti iz kuće noću.

Tablica 24. Povezanost povjerenja u policiju i izbjegavajućih ponašanja ispitanika

		Izbjegavanje određenih ulica, kvartova i parkova	Izbjegavanje stranaca noću	Izbjegavanje javnog prijevoza navečer	Izbjegavanje nošenja veće količine novca	Izlaženje iz stana noću samo kada je neophodno
Povjerenje u policiju	r	-0,082	-0,071	-0,065	0,043	0,136
	p	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	<0,01

Proaktivne radnje

Povezanost povjerenja građana u policiju i samozaštitnih ponašanja pronađena je na drugoj varijabli. Ova korelacija je pozitivna i niska, dakle osobe koje imaju viši stupanj povjerenja u policiju u većoj mjeri paze da njihov stan nikada ne izgleda prazan kada nisu kod kuće.

Tablica 25. Povezanost povjerenja u policiju i proaktivnih radnji ispitanika

		Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti	Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti
Povjerenje u policiju	r	-0,46	0,113
	p	>0,05	<0,03

7. RASPRAVA

Hipoteze su postavljene u skladu s postojećim saznanjima dobivenim u sklopu navedenih istraživanja koja su se bavila, između ostalog, i varijablama koje su u fokusu ovog diplomskog rada.

Osvrnemo li se nakratko na rezultate deskriptivne statistike vezane za povjerenje građana u institucije, možemo vidjeti kako je policija i dalje na visokom četvrtom mjestu s obzirom na stupanj povjerenja koji joj građani pridaju, isto kao i u istraživanju iz 1998. godine (Baloban i Rimac, 1998). Također, možemo primijetiti kako je 40% ispitanika izjavilo da ima djelomično povjerenje u policiju, što je prilično velik rezultat s obzirom na ostale institucije. Isto tako visoko rangirana, policija se nalazila i u posljednjim istraživanju povjerenja javnosti u pravosudni sustav Hrvatske, provedenom od strane Ipsos Plus agencije što nam govori kako policija ima stabilno mjesto na ljestvici državnih i društvenih institucija (http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/veliko-istrazivanje-o-pravosudnom-sustavu-vise-od-polovice-gradana-ne-vjeruje-u-posteno-sudenje-petina-zaposlenih-u-pravosudu-iskusila-korupciju/5715703/).

H1 hipoteza pretpostavlja kako postoje statistički značajne razlike s obzirom na spol ispitanika i to na način da osobe ženskog spola iskazuju veći stupanj povjerenja u policiju u odnosu na osobe muškog spola. Rezultati su pokazali kako statistički značajna razlika ipak ne postoji u ovom uzorku. Ovim se odbacuje H1 hipoteza te se zaključuje kako spol u ovom slučaju nije značajan čimbenik povjerenja u policiju što je sukladno s navodima Franka i suradnika (2005, prema Andreescu i Keeling, 2012) i nekih drugih autora (Benedict i sur., 2000; Chermak i sur. 2001; Davis, 1990; Huang i Vaughn, 1996; Jesilow i sur.,1995; Kusow i sur., 1997; Larsen, 1968; Marenin, 1983; Murty i sur., 1990; Parker i sur., 1995; Percy, 1980; Reisig i Correia, 1997; Sampson i Bartusch, 1998; Smith i Hawkins, 1973; Thurman i Reisig, 1996; Worrall, 1999, prema Brown i Benedict, 2002), dok se ne slaže s navodima ostalih autora navedenih u prvom dijelu rada (Hadar i Snortum 1975, Smith i sur., 1991, Lasley, 1994, Cao i sur., 1996, Reisig i Giacomazzi, 1998, Cheurprakobkit, 2000, prema Brown i Benedict, 2002, Dowler i Sparks, Hawdon i Ryan, 2003, prema Andreescu i Keeling, 2012, Kääriäinen, 2007, Jackson i Bradford, 2009, Borovec, 2012).

Hipoteza H2 pretpostavlja kako postoji statistički značajna povezanost povjerenja građana u policiju s obzirom i dobi i to u smjeru da stariji ispitanici iskazuju veći stupanj povjerenja u policiju u odnosu na mlađe ispitanike. Primjenom korelacijske analize, dokazano je da postoji niska statistički značajna pozitiva povezanost dobi i povjerenja u policiju, te se hipoteza H2 potvrđuje. Ovo je u skladu s brojnim do sada objavljenim stranim (Coulter, 1983, Cao i sur., 1996, Chandek, 1999, Chermak i sur., 2001, Cheurprakobkit, 2000, Correia i sur., 1996, Gourley, 1954, Hadar i Snortum, 1975, Huang i Vaughn, 1996, Jesilow i sur., 1995, Kaminski i Jefferis, 1998, Koenig, 1980, Kusow i sur, 1997, Lasley, 1994, Marenin, 1983, Murphy i Worrall, 1999, Murty i sur., 1990, Percy, 1980, 1986, Reisig i Correia, 1997, Reisig i Giacomazzi, 1998, Sampson i Bartusch, 1998, Smith i Hawkins, 1973, Thornton, 1975, Thurman i Reisig, 1996, Webb i Marshall, 1995, Worrall, 1999, Yagil, 1998, prema Brown i Benedict, 2002, Dowler i Sparks, 2008, Reisig i Parks, 2000, prema Andreescu i Keeling, 2012, Kääriäinen, 2007, Jackson i sur., 2007, Jackson i Bradford, 2009) i domaćim istraživanjima (Borovec, 2012).

Povezanost povjerenja građana u policiju i stupnja obrazovanja pretpostavka je **H3 hipoteze** koja podrazumijeva da postoji statistički značajna povezanost između povjerenja građana u policiju i stupnja obrazovanja ispitanika i to na način da osobe nižeg stupnja obrazovanja iskazuju manji stupanj povjerenja u policiju u odnosu na ispitanike višeg stupnja obrazovanja. Ovim istraživanjem ta povezanost nije utvrđena, stoga se hipoteza H3 odbacuje. Ovaj rezultat nije iznenađujuć s obzirom da istraživanja navedene korelacije nisu bila jednoznačna (Ho i McKean, 2004, prema Andreescu i Keeling, 2012, Correia i sur., 1996, prema Brown i Benedict 2002). Rezultat je sukladan s velikim istraživanjem Kääriäinena (2007) koji također nije pronašao statistički značajnu povezanost ovih varijabli.

Hipoteza H4 pretpostavlja kako postoji statistički značajna povezanost između povjerenja građana u policiju i njihova socioekonomskog statusa i to na način da osobe slabijeg socioekonomskog statusa iskazuju manji stupanj povjerenja u policiju u odnosu da ispitanike višeg socioekonomskog statusa. Ova hipoteza se također odbacuje jer statistički značajna povezanost nije utvrđena što je u skladu s prethodno navedenim istraživanjima u kojima se također nije uspjela dokazati statistički značajna povezanost ekonomskog statusa i povjerenja u policiju (Brown i Benedict, 2002, Kääriäinen, 2007, Jackson i sur., 2007).

Hipoteza H5 pretpostavlja da postoje statistički značajne razlike između straha od kriminaliteta ispitanika s obzirom na spol i to na način da osobe ženskog spola imaju veći strah od kriminaliteta u odnosu na ispitanike muškog spola. Strah od kriminaliteta je analiziran posebno po svakoj komponenti, emocionalnoj, kognitivnoj i bihevioralnoj, a rezultati po analiziranim komponentama su različiti. Što se tiče kognitivne komponente, statistički značajne razlike u odnosu na spol nisu pronađene. S druge strane, na emocionalnoj komponenti pronađene su statistički značajne razlike i to za svaku varijablu. Isto tako, pronađene su statistički značajne razlike između muških i ženskih ispitanika i na bihevioralnoj komponenti, odnosno na svim varijablama izbjegavajućih ponašanja, te na jednoj od dvije varijable proaktivnih radnji. Ovakvi rezultati nam pokazuju kako muškarci i žene slično procjenjuju rizične situacije i njihovu vjerojatnost pojavljivanja, međutim oni se razlikuju kada je u pitanju sam osjećaj ugroženosti, odnosno emocionalni doživljaj straha i izbjegavanje pojedinih situacija.

S obzirom da je statistički značajna razlika dokazana na većini varijabli straha od kriminaliteta, hipoteza H5 se djelomično prihvaća. Kako je ova razlika dokazana brojnim istraživanjima (Clemente i Kleimann, 1977, Chiricos i sur., 1997, Chiricos i sur., 1997, Reid i sur., 1998, Kruger i sur., 2007 prema Rakić, 2010, Glasnović Gjoni, 2006, Getoš i Giebel, 2011, Galić i sur., 2009, prema Borovec, 2012, Borovec, 2012, Meško i sur., 2008, Meško i sur., 2009, Van Beek Gert 2000, Amerio i Roccato, 2005, Rader i sur., 2007, Hirtenlehner 2008, prema Rakić 2010, Abdullah i sur. 2014 Hummelsheim i sur., 2011, Ellis i sur., 2009, prema Getoš i Giebel, 2011), dobiveni rezultati ne iznenađuju. Ipak, zanimljivo je primijetiti kako statistički značaje razlike između muških i ženskih ispitanika nisu utvrđene kod kognitivne komponente straha od kriminaliteta. Dakle, procjena vjerojatnosti nastupanja nekog rizičnog događaja ne ovisi o spolu, odnosno ispitanici se u racionalnoj procjeni vjerojatnosti viktimizacije ne razlikuju po spolu, već se te razlike pojavljuju kada je riječ o emocijama i samozaštitnim ponašanjima.

Prema **H6 hipotezi** postoji statistički značajna povezanost između straha od kriminaliteta ispitanika i dobi ispitanika i to u smjeru da stariji ispitanici iskazuju višu razinu straha od kriminaliteta u odnosu na mlađe ispitanike. Dob i emocionalna komponenta straha od kriminaliteta statistički su značajno povezani na tri od šest varijabli i to na način da se osobe mlađe životne dobi osjećaju sigurnije od starijih osoba u odnosu na situacije opisane u upitniku. Što se tiče kognitivne komponente straha od kriminaliteta, odnosno procjene vjerojatnosti

nastupanja pojedinog rizičnog događaja. statistički značajna povezanost utvrđena je na svim varijablama, osim jedne (prostačko oslovljavanje na ulici). Rezultati su pokazali kako osobe mlađe životne dobi vjerojatnost rizičnih situacija procjenjuju višom, dok stariji ispitanici samo jednu rizičnu situaciju procjenjuju vjerojatnijom od mlađih (provala u stan). Statistički značajna povezanost pronađena je između dobi i dvije varijable ponašajne komponente straha od kriminaliteta, odnosno izbjegavajućih radnji (od ukupno 5): izbjegavanja nošenja veće količine novca i izlaženja iz stana noću samo u neophodnim situacijama. U obje varijable osobe starije životne dobi češće primjenjuju navedena izbjegavajuća ponašanja. Za proaktivne radnje, statistički značajna korelacija dobivena je između dobi i nastojanja da stan ne izgleda prazno za vrijeme odsustva i to na način da osobe starije životne dobi češće paze da im stan ne izgleda prazno za vrijeme njihove odsutnosti.

Rezultati dobiveni na varijablama emocionalne i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta u skladu su s istraživanjima prikazanima u teoretskom dijelu rada (Glasnović Gjoni, 2006, Hummelsheim i sur., 2011, Chiricos i sur., 1997, Chiricos i sur., 1997, Reid i sur., 1998, Kruger i sur., 2007 prema Rakić, 2010; Ellis i sur., 2009, prema Getoš i Giebel, 2011, Borovec, 2012), odnosno pokazuju kako su dob i strah od kriminaliteta proporcionalni. Ipak, zanimljivo je istaknuti da su rezultati na kognitivnoj komponenti straha od kriminaliteta pokazali kako oni mlađi ispitanici vjerojatnijim procjenjuju da mogu postati žrtvom pojedinog kaznenog djela. Ovakav rezultat može se protumačiti aktivnijim socijalnim životom mlađih ljudi koji uzrokuje češće susretanje s rizičnim situacijama.

S obzirom da su rezultati u skladu s hipotezom u jednom dijelu analiziranih varijabli, ova hipoteza se djelomično prihvaća.

H7 hipoteza koja glasi: „Postoji statistički značajna korelacija između straha od kriminaliteta i stupnja obrazovanja ispitanika i to na način da osobe nižeg stupnja obrazovanja iskazuju veći stupanj straha od kriminaliteta u odnosu na ispitanike višeg stupnja obrazovanja“, također je analizirana preko tri komponenta straha od kriminaliteta- emocionalne, kognitivne i bihevioralne. Što se tiče povezanosti stupnja obrazovanja i emocionalne komponente straha od kriminaliteta, postoji statistički značajna povezanost na pet od ukupno šest varijabli emocionalne komponente i to na način da osobe višeg stupnja obrazovanja osjećaju veći stupanj sigurnosti od onih nižeg stupnja obrazovanja. Na varijablama kognitivne komponente, statistički značajna povezanost sa

stupnjem obrazovanja pronađena je samo na jednoj varijabli- procjeni vjerojatnosti provale u stan, gdje ispitanici nižeg stupnja obrazovanja ovaj događaj procjenjuju vjerojatnijim od onih višeg stupnja obrazovanja. Na varijablama izbjegavajućih ponašanja bihevioralne komponente straha od kriminaliteta, statistički značajna povezanost pronađena je na tri od ukupno pet varijabli. Ta povezanost je niska i negativnog smjera, odnosno osobe nižeg obrazovnog statusa u većoj mjeri koriste izbjegavajuća ponašanja i to: izbjegavanje stranaca koje osoba sreće noću, izbjegavanje korištenja sredstava javnog prijevoza noću te izlaženje iz stana noću samo u neophodnim situacijama. Statistički značajna povezanost između stupnja obrazovanja i proaktivnih radnji na.

Kako je statistički značajna povezanost pronađena na 9 od ukupno 19 varijabli straha od kriminaliteta, ova hipoteza se djelomično prihvaća, odnosno može se potvrditi povezanost stupnja obrazovanja i straha od kriminaliteta. Smjer dobivenih razlika ne čudi s obzirom da i postojeća istraživanja straha od kriminalitreta i stupnja obrazovanja nisu jednoznačna (Clemente i Kleimann, 1977, Hummelsheim i sur., 2011, Borovec, 2012).

Povezanost straha od kriminaliteta i ekonomskog statusa ispitanika u smjeru da osobe slabijeg socioekonomskog statusa iskazuju veći stupanj straha od kriminaliteta u odnosu da ispitanike višeg socioekonomskog statusa pretpostavljena je **H8 hipotezom**. Na emocionalnoj komponenti straha od kriminaliteta korelacije je utvrđena na samo dvije od šest varijabli. U ovom slučaju ta korelacija je pozitivnog smjera, odnosno osobe višeg ekonomskog statusa se osjećaju statistički značajno sigurnije u dvije opisane situacije. Na kognitivnoj komponenti straha od kriminaliteta, statistički značajna povezanost pronađena je samo na dvije varijable (od ukupno šest). Osobe nižeg ekonomskog statusa višom percipiraju vjerojatnost bivanja žrtvom provale u stan i prevare. Statistički značajna povezanost pronađena je i na tri od ukupno pet varijabli izbjegavajućih ponašanja bihevioralne komponente. Osobe nižeg ekonomskog statusa češće koriste pojedina izbjegavajuća ponašanja za razliku od onih višeg ekonomskog statusa. Korelacija između ekonomskog statusa i proaktivnih radnji nije utvrđena.

U odnosu ekonomskog stausa i straha od kriminaliteta, statistički značajna povezanost dokazana je na samo 7 od ukupno 19 varijabli, zbog čega se ova hipoteza samo djelomično potvrđuje. Isto kao i kod stupnja obrazovanja, ovakvi rezultati nisu začuđujući s obzirom na neujednačenost

rezultata postojećih istraživanja (Clemente i Kleimann, 1977, Hummelsheim i sur., 2011, Borovec, 2012).

H9 hipoteza pretpostavlja postojanje statistički značajne pozitivne korelacije između povjerenja građana u policiju i njihovog straha od kriminaliteta. Povezanost povjerenja u policiju s kognitivnom i emocionalnom komponentom straha od kriminaliteta nije pronađena na niti jednoj varijabli. Ona također nije pronađena ni u odnosu na izbjegavajuća ponašanja, izuzev izbjegavanja izlaska iz kuće noću, što nam govori da osobe koje imaju veći stupanj povjerenja u policiju u većoj mjeri izbjegavaju izlaziti iz kuće noću, osim kada je to neophodno. Od ukupno dvije varijable samozaštitnih radnji, statistički značajna povezanost dokazana je na jednoj varijabli i govori nam da osobe koje imaju veće povjerenje u policiju češće paze da im stan ne izgleda prazno kada nisu kod kuće.

S obzirom da statistički značajna povezanost nije dokazana na većini varijabli straha od kriminaliteta, hipoteza H9 se odbacuje. Ovaj nalaz u skladu je s rezultatima Kääriäinenovog istraživanja (2007) koji navodi kako osobni osjećaj sigurnosti nema velikog utjecaja na povjerenje u policiju i na individualnoj i na državnoj razini.

8. ZAKLJUČAK

Detaljnim pregledom literature uočljivo je kako su i povjerenje u policiju i strah od kriminaliteta dva vrlo kompleksna i svakako zanimljiva koncepta. I povjerenje u policiju i strah od kriminaliteta odraz su stanja u društvu, (ne)zadovoljstva građana uređenosti države i socijalnom kohezijom te je stoga svjesnost o strahu od kriminaliteta građana i njihovu povjerenju u policiju od velikog značaja za usmjeravanje djelovanja državnih i društvenih institucija (Jackson i Bradford, 2009, Skogan, 2009, Walker, 2006, prema Zhao i sur., 2010, Halper, 2005, prema Borovec, 2012). Povjerenje u policiju i strah od kriminaliteta povezani su i u samoj definiciji policije u zajednici koja podrazumijeva kako bi policijski službenici i građani trebali raditi zajedno i na kreativne načine rješavati probleme u zajednici vezane uz kriminalitet, strah od kriminaliteta i različite oblike društvenih poremećaja, a sve to može biti moguće jedino ako između policije i društva postoji čvrst i na povjerenju temeljen odnos (Trojanowicz i Bucqueroux, 1990, prema Borovec 2012).

Prvi cilj ovog rada bio je stjecanje uvida u obilježja povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta prema demografskim obilježjima ispitanika- spolu, dobi, stupnju obrazovanja i ekonomskom statusu. Drugi cilj odnosio se na utvrđivanje povezanosti između povjerenja građana u policiju i straha od kriminaliteta. Rezultati su pokazali kako spol, stupanj obrazovanja i ekonomski status nisu značajno povezani s povjerenjem u policiju, dok dob ipak jest. Razlike u strahu od kriminaliteta po spolu, točnije razlike na emocionalnoj i bihevioralnoj komponenti, također su se pokazale statistički značajnima, dok razlike na kognitivnoj komponenti straha od kriminaliteta između muškaraca i žena nisu utvrđene. Dob je također u značajnoj korelaciji sa strahom od kriminaliteta- osobe starije životne dobi iskazuju veći strah od kriminaliteta na bihevioralnoj i ponašajnoj komponenti, dok osobe mlađe životne dobi iskazuju veći strah kada se promatra kognitivna komponenta. Povezanost stupnja obrazovanja i ekonomskog statusa sa strahom od kriminaliteta također je utvrđena, međutim ona nije jednoznačna i prilično je slaba.

Korelacija povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta ovim istraživanjem nije utvrđena. To možemo protumačiti činjenicom kako i mnogi istraživači koji su se bavili ovom tematikom naglašavaju važnost socijalne kohezije i općenito uređenosti društva kao bitnog posrednika između povjerenja u policiju i straha od kriminaliteta (Silverman i Della-Giustina, 2001, Marsman, 2007, Jackson i sur., 2009).

Važno je imati na umu kako dobar odnos policije i javnosti jača osjećaj društvene kohezije i reda te upravo preko ovih posrednika utječe na strah od kriminaliteta kod građana.

9. LITERATURA

1. Abdullah, A., Hedayati Marzabali, M., Woolley, H., Bahauddin, A., Zarifah Maliki, N. (2014): Testing for individual factors for the fear of crime using a multiple indicator- multiple cause model. European Journam on Criminal Policy and Research. 20 (1). 1-22.

2. Andreescu, V., Keeling, D. G. (2012): Explaininig the public distrust of the police in the newest European Union Countries. International Journal of Police Science and Management. 14 (3). 219-245.

3. Baloban, S., Rimac, I. (1998): Povjerenje u institucije u Hrvatskoj. Bogoslovska smotra. 68 (4). 663- 672.

4. Borovec, K. (2012): Strategija Policija u zajednici i njezin utjecaj na strah od kriminala, percepciju kriminaliteta i javnog nereda u Hrvatskoj. Doktorska disertacija. Zagreb: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

5. Box, S., Hale, C., Andrews, G. (1988): Explaining fear of crime. British Journal of Criminology. 28 (3). 340- 356.

6. Brown, B., Benedict, W. R. (2002): Perceptions of the Police: past findings, methodological issues, conceptual issues and policy implications. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management. 25 (3). 543-580

7. Brown, B., Benedict, W. R. (2002): Perceptions of the police: Past findings, methodological issues, conceptual issues and policy implications. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management. 25 (3). 543- 580.

8. Brück, T., Müller, C. (2010): Comparing the determinants of concern about terrorism and crime. Global Crime. 11 (1). 1-15.

9. Cao, L., Stack, S. (2005): Confidence in the police between America and Japan. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management. 28 (1). 139- 151.

10. Callanan, V., Rosenberger, J. S. (2015): Media, gender and fear of crime. Criminal Justice review. 40 (3). 322-339.

11. Clemente, F., Kleiman, M. B. (1997): Fear of Crime in the United States: A Multivariate Analysis. Social Forces. 56 (2). 519-531.

12. Dittmann, J. (2005): Fear of crime in Europe. Rad predstavljen na 5. godišnjoj konferenciji Europskog kriminološkog društva, Krakov, Poljska, 30.8.-3.9.2005. Preuzeto sa: https://www.gesis.org/fileadmin/upload/institut/wiss_arbeitsbereiche/soz_indikatoren/Publikationen/Praesentation_Krakau.pdf (10.08.2017)

13. Doležal, D. (2009): Razumijevanje straha od kriminaliteta. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja. 45 (2). 55-68.

14. Doran, B. J., Burgess, M. B. (2011): Putting fear of crime on the map: Investigating Perceptions of Crime Using Geographic Information Systems. Springer. New York.

15. Ekins, E. (2016): Policing in America: Understanding public attitudes toward the police. Results from National Survey. Cato Institute. Preuzeto sa: https://www.cato.org/survey-reports/policing-america (27.07.2017)

16. Getoš, A-M., Giebel, S. (2011): Strah od kriminaliteta među studentima Pravnog fakulteta u Splitu. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. 49 (3). 533-552.

17. Gilmour, S. (2007): Why we trussed the police: police governance and the problem of trust. International Journal of Police Science and Management. 10 (1). 51-64.

18. Glasnović Gjoni (2006): Strah od kriminaliteta: obilježja spola i dobi. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. 13 (1). 171-187.

19. Hudson, J. (2006): Institutional trust and subjective well-being across the EU. KYKLOS. 59 (1). 43-62.

20. Huđek, F. (2011): Van der Wurffov model straha od kriminaliteta. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitiacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

21. Hummelsheim, D., Hirtenlehmer, H., Jackson, J., Oberwittler, D. (2011): Social insecurities and fear of crime: A cross-national study on the impact of welfare state policies on crime-related anxieties. European Sociological Review. 27 (3). 327- 345.

22. Jackson, J., Bradford, B. (2009): Crime, policing and social order: on the expressive nature of public confidence in policing. The British journal of sociology. 60 (3). 493-521.

23. Jackson, J., Sunshine, J. (2007): Public confidence in policing: a neo-Durkheimian perspective. British Journal if Criminology. 47 (2). 214-233.

24. Kääriäinen, J. T. (2007): Trust in the police in 16 European countries. European Journal of Criminology. 4 (4). 409-435.

25. Kovčo Vukadin, I., Ljubin Golub, T. (2012): Fear of crime in Zagreb, Croatia: Gender differences in the face of incivilities and prior victimization. Varstvoslovje, Journal of Criminal Justice and Security. 14 (4). 435-459.

26. Kutnjak Ivković, S. (2008): A comparative study of public support for the police. International Criminal Justice Review. 18 (4). 406-434.

27. Liu, J., Massner, S. F., Zhang, L., Zhuo, Y. (2009): Socio-Demographic Correlates of Fear of Crime and the Social Context of Contemporary Urban China. American Journal of Community Psychology. 44 (1-2). 93–108.

28. Marsman, M., (2007): Fear of crime, trust in the police, in others and in self. University of Twente Student Theses.

29. Matić, R. (2005): Svrha i funkcija policije kao društvene institucije- prilog razmatranju sociologije policije. Društvena istraživanja: časopis za društvena pitanja. 14 (6). 969-991.

30. Mayoyo, L. E., Potgieter, P. J., Ras, J. M. (2011): Fear of crime and the role of the police. Inkanyiso: Journal of Humanities and Social Science. 3 (1). 100-111.

31. Merry, S., Power, N., McManus, M., Alison, L. (2011): Drivers of public trust and confidence in UK. International Journal of Police Science and Management. 14 (2). 118-135.

32. Office of National Statistics (2015): Chapter 1: Perceptions of the police. England and Wales. 1-16.

33. Poston, B. (2009): An exercise in personal exploration: Maslow's hierarchy of needs. Preuzeto sa: http://www.ast.org/pdf/308.pdf (25.03.2017)

34. Radočaj, I. (2010): Utjecaj medija na strah od kriminaliteta. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitiacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

35. Rakić, A. (2010): Strah od kriminaliteta. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitiacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

36. Reid, L. W., Roberts J. T., Monro Hilliard H. (1998): Fear of Crime and Collective Action: An Analysis of Coping Strategies. Sociological Inquiry. 68 (3). 312–328.

37. Schaap D., Scheepers, P. (2014): Comparing citizens' trust in the police across European countries: An assessment of cross-country measurement equivalence. International Criminal Justice Review. 24 (1). 82-98.

38. Silverman E. B., Della- Giustina, J. A. (2001): Urban policing and the fear of crime. Urban Studies. 38 (5-6). 941-957.

39. Skogan, W. G. (2009): Concern about crime and confidence in the police: Reassurance of Accountability? Police Quarterly. 12 (3). 301-318.

40. Trzun, Z. (2012): Kriza povjerenja u institucije: Istraživanje povjerenja u vojsku. Polemos. 15 (1). 33-54.

41. Vauclair, C-M., Bratanova B. (2017): Income inequality and fear of crime across the European region. European Journal of Criminology. 14 (2). 221-241.

42. Visser, M., Scholte, M., Scheepers, P. (2013): Fear of crime and feelings of unsafety in European countries: Macro and micro explanations in cross-national perspective. The sociological quarterly. 54 (2). 278- 301.

43. Voloder Hari (2012): Osjećaj sigurnosti, percepcija viktimizacije i samozaštitna ponašanja stanovnika grada Zagreba. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitiacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

44. Will, J. A., McGrath, J. H. (1995): Crime, neighborhood perceptions, and the underclass: the relationship between fear of crime and class position. Journal of Criminal Justice. 23 (2).163-176.

45. Zhao, J. S., Lawton, B., Longmire, D. (2010): An examination of the micro-level crime link. Crime & Delinquency. 61 (1). 19-44.

46. http://www.europeansocialsurvey.org

47. http://www.frankaboutcroatia.com/croatia-travel-guide/#Safety

48. http://www.gallup.com/poll/183704/confidence-police-lowest-years.aspx

49. http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/veliko-istrazivanje-o-pravosudnom-sustavu-vise-od-polovice-gradana-ne-vjeruje-u-posteno-sudenje-petina-zaposlenih-u-pravosudu-iskusila-korupciju/5715703/

50. http://visual.ons.gov.uk/backup/wp-content/uploads/sites/3/2015/03/Crime-Chapter-1.pdf